

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

FOLKVÄNNEN.

En illustrerad Månadsskrift

för

Bildning och Nöje.

N°. 9. 10.

September—Oktober

1851.

Prenumerationspriset å denna tidskrift är för helt år eller 12 häften: **1 R:dr banko.** Prenumeration emottages hos de fleste Herrar Bokhandlare i Sverige och Finland, samt på alla postkontor, med tillägg af det postförvaltarearfvode, som kan betingas. — Om prenumerationsmedlen insändas till förläggaren, erhåller requirerten tidskriften sig tillsänd med posten under korsomslag. — Privata prenumerantsamlare erhålla hvarvt 11:te ex. gratis, om de anmäla sig direkte hos förläggaren.

Öfversigt af våra förfäders gudalära.

De viktigaste källor, hvarur vi hämta kunskapen om våra förfäders gudalära, äro de så kallade *Eddorna*. Af dessa heter den ena den *Poetiska* eller *Äldre Edda* och innehåller en samling af fornväden om de gamle gudarne. Den nämnes äfven *Sämunds Edda*, emedan man förmodar denna samling af fornväden vara föranstaltad af den Isländska presten *Sämund Sigfuson*, kallad *Frode* eller *den lärde*, i början af 12:te århundradet. Den andra heter den *Prosaiska* eller *Yngre Edda*, och kallas äfven *Snorres Edda*, emedan den anses vara skriven af *Snorre Sturleson* (död 1241), den berömde författaren till *Heimskringla* eller en samling af de *Nordiska Konungasagorna*. Denna *Edda*, hvartill äfven hör *Skalda*, en afhandling om skaldespråket eller de af skalderna brukade omskrifningar, bilder och benämningar, är således att anse som en handbok för skalder, men innehåller derjente en framställning af den gamla gudaläran och meddelar många fornsägnar om gudarna och deras bedrifter. Namnet *Edda* betyder *mormoder*, och är en

passande benämning för skrifter, som inbefatta så urgamla och vördnadsvärda qväden och berättelser.

I. Skapelsen.

Så heter det i "*Valas spådom*" om de aldra första tiderna:

"Morgon var tidens,
Då intet var,
Ej sand, ej sjö,
Ej svala böljor.
Jord fanns icke,
Ej himlen ofvan.
Ett sväljande djup var,
Men gräs ingenstädes."

Detta sväljande djup var *Ginungagap*. Men många tider förr än jorden var *Nifelhem* skapadt. Var ock förut i söder den verld, som hette *Muspellsheim*. Den är brännande ljus och het, och *Surtur* dess herrskare, som med ett lågande svärd vaktar dess gränser. I midten af *Nifelhem* är brunnen *Hvergelmer*, och ur den falla tolf floder, som kallas *Elivågar*. Då de kommo så långt ifrån sitt ursprung, att det lefvande gift, som dem medföljde, stelnade, blef derutaf is. Deröfver göt sig den dagg, som kom af giftet, och frös till rimfrost, och det ena rimfrostlagret efter det andra ökades i *Ginungagap*. Så

blef den trakten af Ginungagap, som vänder sig mot norden, fylld af tung is och rimfrost, och inifrån kom regn och blåst; men den södra delen lättades upp af de gnistor och strålar, som kommo ur Muspellshem. Der blef rymden så lätt som vindlös luft; och då varmens flägt mötte rimfrosten, att den smälte och dröp, blef lif af de lifsdroppar, genom *dens* kraft, som hettan utsände; och vardt en mans liknelse, som kallas *Ymer*. Så säges i den gamla sången:

“Ur Elivågar
Sprungo etterdroppar.
De växte, tills deraf vardt en jätte.
Men gnistor flögo
Ur söderverlden.
Eld gaf rimfrosten lif.”

En gud var ingalunda *Ymer*. Ond var han och alla hans ättlingar. Han sof och föll i svett. Då växte under hans venstra hand en man och en qvinna; och foten aflade med foten en son, som hade sex hufvuden. Dädan äro *Rimthursarnes* (frostjättarnes) släkten komna. Näst *Ymer* dånades af isens droppar en ko, som heter *Audhumbla*. Fyra mjölkströmmar runno ur hennes spenar, och sålunda närde hon *Ymer*. Sjelf födde hon sig med att slicka de med rimfrost belagda saltstenar. Deraf uppkom första dagen om qvällen manshår, andra dagen en mans hufvud och tredje dagen en hel man. Han kallas *Bure*, var fager till utseende, stor och stark. Hans son het *Börr*, som gifte sig med en jättedotter och fick tre söner, *Oden*, *Vile* och *Ve*, som äro styrande för himlen och jorden.

Börrens söner dräpte jätten *Ymer*. Af blodet ur hans sår uppkom en *flod*, som fördränkte hela *Rimthursa*-släkten utom en, *Bergelmer* kallad, som med sin maka och sitt husfolk räddade sig i en båt. Från dem härstammade sedan nya jätteslägter. Men af *Ymers* kropp, som flyttades midt uti *Ginungagap*, gjorde “de blida makter” den *ordnade* verlden.

“Af *Ymers* kött
Blef jorden skapad,
Af blodet hafvet,
Af benen bergen,
Träden af håret,
Af hufvudskålen himlen.
Ut af hans ögonbryn

Gjorde blide gudar
Midgård åt människornas söner.
Men af hans hjerna
Blefvo de tunga
Skyar alla skapta.”

Derpå togo gudarne de strålar och gnistor, som foro lösa och blifvit kastade från *Muspellshem*, och satte dem i rymden ofvan och nedan att upplysa himmel och jord.

Jorden är flat och rund. Deröfver hvälfver sig himmelen, under hvars fyra hörn gudarne satte fyra dvergar, som hette *Öster*, *Wester*, *Norr* och *Söder*. Utomkring jorden är “den djupa sjö” eller världshafvet. Ytterst utmed dess stränder fingo jättarne land; emot dem upprestes innanföre en vall rundt omkring till värn. Det är *Midgård*; utanföre är *Utgård*. Det förra är gudars och människors verld; det sednare, i synnerhet åt nordens, jätteslägternas bostad.

Jättedottern *Natt* är enligt sin härkomst svart och mörk; *Jord* är hennes dotter. *Natt* var tre gånger gift, sist med *Delling* af *Asasläkten*. Deras son var *Dag*, ljus och skön enligt sin fädernes-härkomst. Allfader tog *Natt* och hennes son *Dag*, gaf dem två hästar och två kärror och satte dem på himmelen, att de skulle fara hvarje dygn omkring jorden. *Natt* far förut med den häst, som heter *Rimfaxe*, och hvarje morgon daggstänker han jorden med skummet af sitt betsel. Dags häst heter *Skinfaxe*; hela luften och jorden lyser af hans man. *Sols* och *Månes* gång styres af *Mundilförs* dotter och son, hvilka voro så fagra och sköna, att fadren uppkallade dem efter de båda himlaljusen, men öfver hvilket öfvermod gudarne blefvo så vreda, att de fråntogo honom båda syskonen och satte dem upp på himmelen. Ej är det underligt att *Sol* och *Måne* fara så fort; ty de äro nära, som söka dem, och de hafva ej annan utväg än att fly. Der äro nemligen två ulfvar. Den som far efter *Solen* och vill taga henne, heter *Sköll*, och den som löper framför henne och vill taga *Måne*, heter *Hate*.

Gudarne byggde en bro från himmelen till jorden. Den heter *Bifrost* och människorna kalla den *regnbågen*. Den har

tre färger och är mycket stark och gjord med större konst än andra verk. Jättarne kunna ej bestiga den; ty det röda i regnbågen är brinnande eld, och himmelska vatten brusa omkring den. Men så stark den än är, skall den dock bresta för Muspells söner, när all tings ände kommer.

2. Asken Yggdrasil.

Det är det största och bästa af alla träd; dess grenar utbreda sig öfver hela världen och räcka upp till himmelen. En örn, som är mycket vetande, sitter i dess grenar, och emellan örnens ögon sitter en hök. Fyra hjortar springa omkring i asken och afbita dess knoppar, och en ekorre löper der opp och ned, sökande stifta oenighet mellan örnen och ormen, som ligger i djupet. Yggdrasil har trenne rötter, som sträcka sig öfvermåttan vida. Af dessa rötter sträcker sig en öfver Nifelhem, der i brunnen Hvergelmer, som är full af ormar, Nidhögg gnager roten nedan till. Trädet

“Drager större tunga
Än som menskor veta.
Hjorten biter ofvan,
På sidan det multnar,
Nidhögg fräter nedan.”

En annan rot når till *Rimthursarne*, och under denna är Mimers brunn, hvori visdom och förstånd äro dolda, och dess ägare Mimer är full af visdom, ty han dricker hvar morgon af brunnen. Då Allfader en gång kom dit att begära en dryck, måste han sätta sitt ena öga till pant i brunnen; derföre är Oden enögd. Men till Asar och människor går verldsträdets tredje rot, och under denna är Urds brunn, som är mycket helig. Tvenne fåglar födas i Urds brunn. De heta Svanor, och af dem härstammar detta fågelslägte. Vid Urdarbrunnen är gudarnes *domställe*. De rida dit hvarje dag öfver *Bjfröst*, utom *Thor*, som vadar dit öfver flera åar. Nornorna ösa af brunnen vatten hvarje dag öfver trädet, att ej dess grenar må torka eller ruttna, såsom det heter i *Valas spådom*:

“Ask vet jag stånda —
Heter Yggdrasil —
Det höga träd, bestänkt
Med hvita vattnet;

Dädan kommer daggen,
Som i dalar faller;
Ständar evigt grön öfver
Urdarbrunnen.”

Nornorna äro af flera slag, goda och onda. Men *tre* bo i en fager sal under asken vid brunnen. Deras namn utmärka *förtid*, *nutid* och *framtid*. De rista ödets runor och bestämma människornas lifstid.

“Dädan kommer mör,
Mycket vetande,
Tre från den sal,
Som vid trädet ligger.
Urd het den ena,
Verdande den andra,
Skuld den tredje.
De skuro på taflor,
Lag de satte,
Lif de korade,
För tidens barn
Att tälja ödets domar.”

Öfver Nornorna förmå gudarne intet; de äro ock uppfödda hos jättarne, gudarnes fiender.

3. Asarne och Asyniorna.

Asarne bodde först på *jorden*. I midten af densamma byggde de *Asgård det fordna*, och Allfader insatte der styresmän att jemte sig bestämma människornas öden och vårda stadens angelägenheter. Gudarne uppförde der ett tempel med tolf säten för de tolf Asar och ett högsäte för Allfader. Det var den största och präktigaste boning på jorden, utan och innan till af bara guld; människorna kallade den *Gladshem* (glädjens hem). En annan skön sal upprestes åt gudinnorna; människorna nämna den *Vingolf* (vännernas rum). Derpå anlade Asarne härdar, gjorde konstiga redskap, smidde rikedom, pröfvade på allt sin gudaförmåga, hade öfverflöd på guld och voro glade. “De lekte i borgen med gyllne taflor.” Denna åldern kallas gudaåldern; då var fridens och glädjens tid. *Dvergarne*, hvilka först hade qvicknat såsom maskar i Ymers kött, fingo sedan med gudarnes vilja förstånd och människoskapnad. De äro dugtiga smeder, som bo nere i jorden och i stenar och tåla icke dagens ljus. Deras mål heter *Echo*.

Kommo så tre mäktiga och kärleksrika Asar till stranden. Här funno de på landet tvenne träd,

“Litet förmående,
Skickelselösa.
Ande de ej egde,
Förstånd ej hade,
Ej blod och rörelse
Och vackert anlet.”

Af dessa skapade de menniskorna.

“Ande gaf Oden,
Förstånd Hæner,
Blod gaf Loder
Och vackert anlet.”

De gafvo dem ock kläder och namn. Mannen kallades *Ask* och qvinnan *Embla*. De fingo Midgård till boning, och från dem nedstammar hela människoslägtet.

Af Asarne är *Oden* den högste och äldste. Han råder öfver all ting, och honom tjena alla de andra gudarne, som barn sin fader. *Allfader* heter han, ty han är alla *gudarnes fader*; han kallas ock *Valfader*, ty de på valplatsen fallne hjeltarne tillhöra honom. Han har dessutom många andra namn. *Oden* äter sjelf intet, utan dricker endast vin. Vid hans fötter ligga tvenne ulfvar, dem han gifver sin föda, och på hans skuldror sitta två korpar, som heta *Hugin* och *Munin* (tanke och minne). När det dagas, utsänder han dem att flyga öfver hela världen, och inemot aftonen komma de tillbaka och förtälja allt hvad de sett och hört. Hans häst är den åttafotade *Sleipner*, den raskaste af alla hästar. Till striden rider han med guldhjelm, fager brynja och spjutet *Gugner*. Hans budbärare heter *Hermoder*. Af *Oden* har *Onsdagen* sitt namn.

Thor eller *Asa-Thor*, åskans gud, är dernäst den förnämste. Han är den starkaste af alla gudar och menniskor. Hans rike är *Thrudvangar*, och i hans palats, som heter *Bilskirnir*, finnas 540 salar, och är den största byggnad man vet omtala. Här emottog han alla trålar, som efter döden tillhörde honom. Han har två bockar, som drager den vagn, hvare han åker, hvarföre han äfven kallas *Åke-Thor*. Tre kosteliga ting eger han: hammaren *Mjølner*, som jättarne känna, ty han har bräckt mången hufvudskål på deras fäder och fränder; styrkans bälte, *Megingjard*, som fördubblar hans krafter; och ett par *jernhandskar*, som han ej kan undvara, då

han skall upplyfta *Mjølner*. Ingen är så kunnig, att han kan uppnämna alla Thors idrotter. Hans maka är *Sif*. Efter *Thor* har *Thorsdagen* sitt namn.

Odens andre son hette *Balder*. Om honom är endast godt att säga. Han är den bäste, och alla prisade honom. Han är så fager till utseende och så skinande, att allt lyser af honom, och att en sort mycket hvita blomster efter honom ännu kallas *Balders ögonbryn*. *Vis* och *mild* är han äfven, och hans domar äro oryggliga. Han bebor ett ställe i himmelen, som kallas *Breidablik*, hvarest intet orent tåles, och på hvars pelare äro runor, hvarmed döda uppväckas. *Balders* maka är den trofasta *Nanna*.

Njord bor i *Noatun*. Han råder för vindens gång och stillar haf och eld, och honom är godt att åkalla på sjön och vid fiske. Han är så rik, att han kan göra alla dem rika, som åkalla honom derom. Han var uppfödd i *Vanahem*. *Gudarne* hade nemligen krig med *Vanerna*, och då fred blef sluten, gafvo *Vanerna* *Njord* till gisslan åt *Asarne*. *Njord* blef gift med jätten *Thiasses* dotter *Skade*. Hon ville bo der hennes fader hade bott, nemligen på några fjäll i *Thrymhem*, men *Njord* ville bo nerrvid sjön. De kommo då öfverens, att de skulle vistas nio dagar i *Thrymhem*, och andra nio i *Noatun*. Men då *Njord* kom tillbaka från fjällen, sjöng han en visa, att han ej kunde soffa uppe ibland bergen, och att ulfvarnes tjutande lät illa mot svanornas sång. *Skade* sjöng deremot:

“Ej kunde jag soffa
På sjöstranden,
För fåglarnes larm.
Mig väckte hvar morgon
Hafmåkornas skri.”

Slutligen skildes de åt. *Skade* drog till fjällen och bodde i *Thrymhem*, der hon sprang på skidor och jagade djuren med sin båga, men *Njord* bodde i *Noatun*.

Jätten *Óger* var det upprörda och stormande hafvets gud. Han höll hvart år ett gille för *Asarna* i sin sal, der guld plögade lysa för eld, och rusighet föddes af sig sjelf. Hans maka heter *Ran*. Hon har ett nät, hvarmed hon drager sjöfolket till sig. Derföre trodde man, att de,

som omkommo på sjön, stannade hos Ran.

Frey, Niords son, är den härligaste af Asarna. Han råder för regn och solsken och för jordens gröda. Honom må man anropa om fruktbart år och fred. Han råder för välstånd bland människorna. Han herrskar öfver *Alfhem*, der det folk bor, som heter *Ljusalferna*; men *Svartalferna* bo nere i jorden och äro olika de förra i utseende och rörelse. *Ljusalferna* äro fagrare än solen, men *Svartalferna* äro svartare än beck. *Freys* skepp, galt och svärd äro stora kostbarheter, som sedan skola omtalas. Hans skomakare heter *Skirnir*, och hans hustru är den dejliga jätteflickan *Gerda*. *Frey* dyrkades mest i Sverige, Oden i Danmark och Asa-Thor i Norge.

Sedan är den Asen, som heter *Tyr*. Han är djerfvast och modigast, råder mycket för seger och är god att påkalla för tappre män. Han är krigets gud, och därför har man aldrig hört, att han förlitar folk. Han är enhändt, emedan *Fenrisulfven* har afbitit hans ena hand. Efter *Tyr* har *Tisdagen* sitt namn.

Brage är berömd för sin visdom, men mest för sin vältalighet och ordfinhet. Han har ett långt skägg. Hans maka *Idun* gömmer i sin ask de äpplen, hvaraf gudarne äta, när de åldras, och blifva då alla unga på nytt. Vid gillen i forntiden var det sed att dricka *Bragebägarn* eller löftets bägere. Vid arfol efter konungar satt arftagaren på ett lägre säte framför högsätet, till dess *Bragebägarn* inbars. Då skulle han stå upp, aflägga löften och utdricka bägaren, och först derefter fördes han i faderns högsäte. Vid offergillen drack man dessutom först Odens skål till seger och makt för konungen, och så Niords och *Freys* till godt år och fred.

Heimdall kallades den hvite As. Han är stor och helig. Nio mör födde honom, och de äro alla systrar. Hans tänder äro af guld, hans häst är *Guldtopp*. Han bor på *Himingborg* vid Bifrost. Han är guldarnes vaktare och sitter vid himmelens ända för att vakta bron mot jättarna. Han behöfver mindre sömn än en fågel,

och ser både natt och dag ett hundra mil omkring sig. Han hör, när gräset växer på jorden och ullen på fåren. Han har en basun, som heter *Gjallarhorn*, hvars ljud höras i alla verldar.

Forsete, rättfärdighetens gud, är *Balders* och *Nannas* son. Han eger salen *Glitner*, som har guldpelare och är täckt med silfver. Alla, som komma till honom med tvistiga mål, bortgå förlikta.

Asen *Höder* är blind och mycket stark. Han blef *Balders* bane.

Vidar är den tyste As. Han var son af *Oden* och hexan *Grydur*. Han är näst *Thor* den starkaste bland Asarna, och gudarne förlita sig mycket på honom vid farliga tillfällen. Han hade ett par tjocka underbara skor, med hvilka han kunde gå både på vattnet och i luften. Hans land är bevuxet med högt gräs och skog.

Vale var Odens son. Han är djerf i striden och en hurtig bågskytt. Han hämnades sin broder *Balder*, i det han, blott en natt gammal, dödade *Höder*.

Uller var son af *Sif* och *Thors* styfson. Han är en så ypperlig bågskytt och skidlöpare, att ingen kan täfla med honom. Han är öfvermåttan skön och mycket hurtig och krigisk, och det är godt att påkalla honom i envig. Hans boning heter *Ydalir*.

Af *Asyniern*a är *Frigga* den yppersta. Hon är *Allfaders* maka och *Balders* moder. Hennes boning är *Fensal*. Hon känner människornas öden, men uppenbarar sjelf intet deraf. Hon har blott två sorger, den första, då hon mister sin son *Balder*, den andra, då *Oden* uppslukas af *Fenrisulfven*. *Fulla* är en mö, som går med utslaget hår och guldband kring hufvudet; hon bär *Friggas* ask och passar hennes skor. *Hlyn* är satt till att taga vara på de män, som *Frigga* vill beskydda. *Gna* sändes af *Frigga* i hennes ärender till åtskilliga verldar, och hennes häst går både genom luft och haf. *Saga* är historiens gudinna och bebor det stora *Sögvabäck*, der de svala böljor susa. Glada dricka der *Oden* och *Saga* alla dagar ur gyllene kar. *Eir* är den bästa läkaren. *Gefion* var mö, och de, hvilka dö som mör, tjena henne.

Näst Frigga är *Freya*, Niords dotter och Freys syster, den berömdaste bland Asyniorna. Hon bor i *Folkvang*, och i hennes sal äro många säten. Hon åker i en vagn, som drages af tvenne kattor. Hennes smycke heter *Brifng*. Henne skulle män i synnerhet anropa, och efter hennes namn kallades mäktiga mäns hustrur fruar. Hon tycker om kärlekssånger och är god att åkalla i kärlek. Hon gifte sig med den gråtfagra gudinnan. Hon troddes rida till alla de ställen, der krig hölls, och tillegnade sig hälften af de på valplatsen fallna hjeltarne, hvaremot den andra hälften tillföll Oden. Efter Freya har Fredagen sitt namn. — *Sjofn* vänder människornas håg till kärlek. *Lofn* är mild och god att påkalla. Hon hjälper de olyckligt älskande att få hvarandra. *Var* hör de eder och öfverenskommelser, som qvinnor och män ingå med hvarandra. *Syn* passar på dörren till salen, och stänger till för dem, som ej få inkomma. *Snotra*, den sista af Asyniorna, är förständig och täckt.

Asarnes gillesal het *Walhall*. Lätt är den att känna, ty med spjutskaft är huset hjelkadt, med sköldar är salen täckt och brynjor hänga öfver sätena. Här samlar Oden de i striden fallne hjeltarne eller *Einheriarne*. På Walhall äro 540 portar, och genom hvar port kunna 800 Einheriar gå jemnsides. Einheriarnes antal växer beständigt. Hvar dag, när de hafva klädt sig, påtaga de sin rustning och gå ut i gården och kämpa. Den ene faller den andre: det är deras lek. Men när det lider till måltids, rida de hem till Walhall och sätta sig att dricka. Här äta de fläsk af galten *Schrimner*, som hvar dag kokas och hvar afton är lika hel. En get står uppe på Walhall och biter löfven af ett träd, och af hennes jufver rinner det klara mjöd i ett stort kar,

som är så stort, att alla Einheriar hafva fullt upp att dricka. Af detta träd åter också en hjort, af hvars horn falla droppar, som nedflyta i Hvergelmer, och derifrån komma alla vatten. I Walhall passas *Valkyriorna* upp, bära fram drick och taga vara på bordtyget. De kallas också Odens mör och skickas af honom till hvarje slagtning, der de bestämma, hvilka män skola dö, och råda för stridens gång och seger. Bland Valkyriorna voro *Nornan*, *Skuld*, *Gunn* och *Hildur*, efter hvilken kriget kallades Hildurs lek.

4. Loke och hans afkomma.

Ännu finnes en, som är räknad bland Asarna; men somliga kalla honom Asarnes baktalare, upphovet till allt svek och en vanära för gudar och menniskor. Hans namn är *Loke*, och hans föräldrar äro jättar. Till utseendet är han skön och fager, men i tänkesätt ond och mycket ostadig. Det snille, som kallas förslagenhet, besitter han framför andra, och han är full af allehanda listiga påfund. Ofta har han bragt Asarne i stor förlägenhet, men också måst hjälpa dem derutur genom sin list. Hans maka heter *Sigyn*; men med jätteqvinnan *Angurboda* i Jotunhem har han också tre barn: *Fenrisulfoen*, *Midgårdsormen* och *Hel*. Då gudarne erforo, att dessa tre syskon uppföddes i Jotunhem, och en spådom upplyste derom, att från dem skulle mycket men och stor olycka komma, så sände Allfader gudarne bort att upptaga dem och föra dem till honom. När de kommo till honom, kastade han Ormen ut i det djupa haf, som ligger kring alla land, der han sålunda växte, att han ligger midt i hafvet och biter sig i stjerten, omslutande alla länder. Hel nedkastades af Oden i Niflhem. Hon skulle lemna alla dem, som skickas till henne, bostad, nemligen de som dö af sjukdom eller ålderdom. Hon har der stora boningar, och hennes gårdar äro förfärligt höga med stora grindar. Porten kallas *Helgrin*. I hennes sal är rysligt och fullt af sorg. Hennes bord heter *hunger*, hennes knif *svält*, hennes träl *sen* och hennes trälinna *trög*. Dörrtröskeln är *svek* och *twinsot*

hennes säng. Sjelf är hon till hälften blå, och till hälften likfärgad, så att hon är lätt att känna, och hennes åsyn är barsk och grym. Hennes hund är *Garm*, som är blodig på bröstet och tjuter högt. Hennes svartbruna hane gal mot verdens undergång. Hennes häst var trefotad. Hels namn hafva vi ännu kvar i uttrycket slå ihjel och i ordet helvete.

Asarne uppfödde Fenrisulffen hemma hos sig, och Tyr var den ende, som hade nog djerfhet att gifva honom mat. Men då gudarne sågo, huru mycket han med hvar dag växte, och alla spådomar förkunnade dem, att han var bestämd till deras skada, så beslutade de att binda honom; men han sönderbröt de starkaste fjättrar. Då sände Allfader Freys sändebud Skirner ned till Svartalferna till några dvergar och lät göra den kedjan, som heter *Gleipner*, som var gjord af sex ting: af kattstegens ljud, af qvinnans skägg, af bergets rötter, af björnens senor, af fiskens andedrägt och fåglens spott, och en hvar vet nu, att qvinnan ej har skägg, att buller ej höres af kattens steg och inga rötter finnas under berget. Kedjan var jemn och mjuk som en silketråd, men fast och stark. Asarne foro då ut på en holme och hade Ulfven med sig. De visade honom silkesnoret; men han fruktade svek och ville icke låta binda sig med mindre en af Asarne lade sin hand i hans mun till pant. Den ena Asen såg på den andra, och ingen ville tillsläppa handen, till dess Tyr framräckte sin högra hand och lade den i munnen på ulfven. Sålunda blef han bunden. Men ju mera han sparkade och svängde sig, dess hårdare blef bandet, och ju mer han bröt på, dess fastare drog det åt. Då logo alla, Tyr undantagen, ty han miste sin hand. Andan af bandet fästades djupt ner i jorden. Ulfven gapade förfärligt, kastade sig fram och tillbaka och ville bita dem. Då stucko Asarne ett svärd i hans kåft, skaftet i underkäken och spetsen i öfverkäken. Han tjuter fruktansvärdt, och fraggan står honom ur munnen. Så ligger han till verdens undergång.

5. Om gudarnes smycken.

Loke hade en gång af elakhet klippt håret af Sif. Då Thor märkte det, grep han Loke, och skulle hafva krossat hvart ben i honom, om han icke hade svurit att få Svartalferna till att göra Sif ett hufvudhår af guld, hvilket skulle växa som annat hår. Loke for då till de dvergar, som hette *Ivalds* söner, och de förfärdigade hufvudhåret. Dessutom fick han skeppet *Skidbladner*, som hade medvind, så snart seglet var spändt. Det kan rymma alla Asarna, men också läggas samman som en duk och stickas i fickan, om man vill. Och slutligen fick han spjutet *Gugner*, som aldrig kan fela. Loke slog vad om sitt hufvud med dvergen *Brok*, att hans broder *Sindre* icke kunde göra tre så goda dyrbarheter. Bröderna gingo till smedjan. *Sindre* lade svinskinn i elden och bad *Brok* blåsa och icke upphöra förr, än han sjelf kom och tog det ut igen. Men knappt hade han gått ut, förrän en fluga satte sig på Broks hand och stack. Dock fortfor han att blåsa, och det som *Sindre* tog ut, var galten *Gullinborst*, som kunde springa i luft och haf fortare än någon annan häst, och dag som natt lyste gullborsten. Så lade *Sindre* guld i elden. Nu satte flugan sig på Broks hals och stack starkare; men han fortfor att blåsa, och det som smeden tog ut, var guldringen *Draupner*, af hvilken hvar nionde natt dröpo åtta likaså tunga ringar. Tredje gången lade *Sindre* jern i elden och bad brodren för all del blåsa utan uppehåll, emedan smidet annars skulle förderivas. Nu satte flugan sig emellan hans ögon och stack honom i ögonlocken, så att blodet flöt ned och han ej kunde se. Då släppte han blåsbelgen, för att hastigt bortjaga flugan. Det som smeden nu tog ut, var en hammare, hvarmed man kunde slå så stora ting man ville. Den kom alltid tillbaka af sig sjelf, hur långt den än kastades, och kunde blifva så liten, att den kunde gömmas i barmen. Ett lyte hade den, att skaftet var något kort. *Brok* fick nu dessa dyrbarheter och gick till *Asgård*, för att få vadet afgjordt. Då nu Loke kom, satte sig Asarna på sina

domstolar, och den dom skulle gälla, som Oden, Thor och Frey afsade. Loke gaf Oden spjutet Gugner, Thor guldhåret och Frey skeppet. Brok gaf Oden ringen, Frey galten och Thor hammaren. Det blef gudarnes dom, att hammaren var den största dyrbarhet och det bästa värn mot jättarne, och att dvergen hade vunnit. Loke ville nu gifva lösepenning för sitt hufvud, men derpå ville Brok icke gå in. "Så tag mig då", sade Loke; men i det samma var han långt borta, ty han hade skor, hvarmed han kunde fara i luft och haf. Thor grep honom dock. Men då dvergen ville afhugga hufvudet, sade Loke: "hufvudet äger du, men icke halsen." Så tog då dvergen syl och rem och stack hål i Lokes läppar och sydde samman läpparna på honom.

6. Ragnarok eller världens ända.

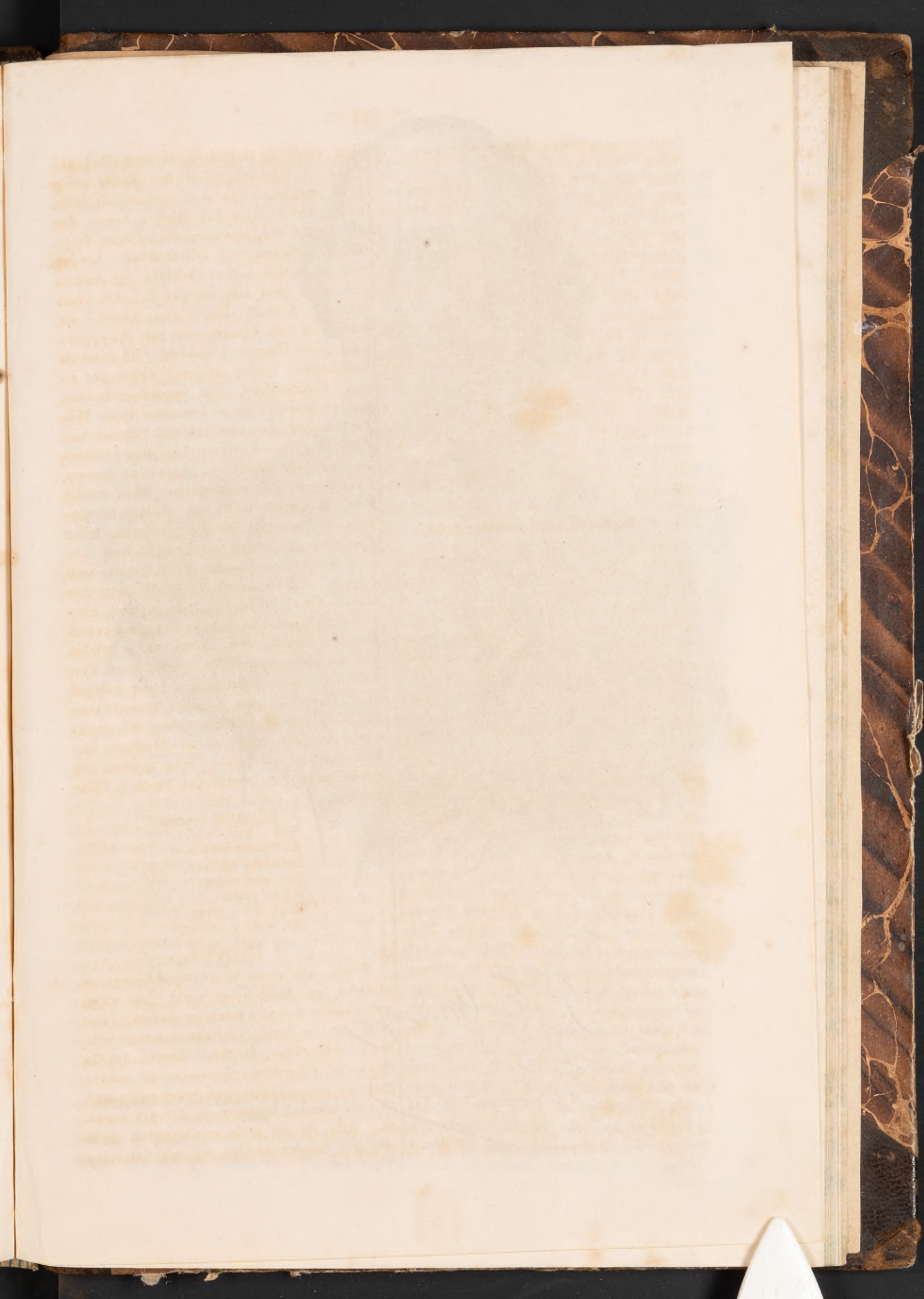
När det lider hän emot denna världens sista tid, blir en förfärligt stark vinter, *Fimbulveter*, som varar i tre år utan någon sommar, och snö faller ifrån alla fyra väderstrecken. Derpå komma tre andra vintrar, då beständiga krig och blodsgjutelser härja jorden. Omsider börjar hela jorden att skälva. Träden uppryckas med rötterna, bergen störta tillsammans, alla länkar och band sönderbrista. Fenrisulfven slipper då lös. Midgårdsormen, som legat på hafsbottnen, vältrar sig upp på landet. Hafvet kommer härigenom i en förfärlig svallning och går högt öfver stränderna, likasom äfven skeppet *Nagelfar* blir löst, som består endast af döda människors naglar, och hvarpå jätten *Hrymer* förer styret. Fenrisulfven gapar så högt, att öfverkäken rör vid himlen och underkäken vid jorden. Midgårdsormen utspyr så mycket gift, att hela luften deraf förderivas. Himlen remnar, och Muspells söner komma ridande, anförde af Surtur, som omgifves af eldslågor, och hvars svärd skiner klarare än solen. Då de rida öfver Bifrost, brister den i stycken. Derpå tåga de fram till *Vigrids* hundramila slätt och stöta der tillhopa med Midgårdsormen och Fenrisulfven. Dit kommer äfven Loke och Hels söner och alla Rimthursarna. Under det att detta

sker, reser sig Heimdall, blåser af alla krafter i sitt Gjallarhorn, att det skallar kring hela världen. Gudarna väckas och hålla ting. Oden rider till Mimers brunn, för att hämta råd, men får intet. Asken *Yggdrasil* skälver, och allt fruktas i himlen och på jorden. Nu härkläda sig Asarna och tåga med alla kämpar till den stora slätten. Främst rider Oden, klädd i sin gullhjälm och brynja, och har sitt ypperliga spjut *Gugner* i handen. Så snart de framkomma börjas striden. Oden går emot Fenrisulfven, som uppslukar honom. Straxt kommer hans son, den tyste *Widar*, sätter den ena foten i *Ulfvens* underkåk, griper i öfverkäken med händerna och uppfläcker så gapet på honom, hvarigenom han omkommer. Thor strider mot *Midgårdsormen* och dödar honom; men då han gått nio steg tillbaka, faller han död till jorden af det gift, som ormen sprutat på honom. Frey kämpar med *Surtur*, och kampen är hård; men den slutas med Freys fall, som mycket härrör deraf, att han saknar sitt goda svärd. Hunden *Garm*, som förut varit bunden och nu äfven sluppet lös, strider emot Tyr, och de dräpa hvarandra. Loke kämpar med Heimdall, och de döda äfven hvarandra. Derpå utsläcket solen, och stjernorna nedfalla från himlen. Slutligen kastar *Surtur* eld öfver hela världen och uppbränner den, såsom det heter i *Valas* spådom:

"Sol börjar svartna:
Jord stiger i haf:
Af himlen svinna
De klara stjernor.
Upp utaf elden
Röken väller:
Högt lågan leker
Mot sjelfva himlen."

7. Förnyelsen.

Sedan allt detta skett, uppkommer en alldeles ny fullkomlig värld. En evigt grönskande ö uppskjuter ur hafvet. Det onda är nu förbi. Balder kommer tillbaka och råkar Höder. Asarna träffas äfven på *Idavollen*. Den som är mäktigare än den mäktige, och hvars namn man ej törs nämna, kommer nu för att regera. Alla de de goda människorna skolas samlas i *Gimles* härliga sal och der lefva

J. E. Anderson

i evig ro och gamman. Men de onda skola komma till Nastrand, der de skola gå på ormryggar och vada i etterströmmar. Ty så sjunger Vala:

“Såg hon uppkomma
Andra resan
Jord ur hafvet,
Härligt grön;
Såg forsar falla;
Flyger deröfver
Örnen, som spejar
Fisk från fjällen.

Asarne samlas
Å Idavallen,
Och tala om fordom
Mäktiga stoffet,
Och minnas der
Styrkans rön
Och Fimbul-Tyrs
Uråldriga runor.

Då månde Asar
De underbara
Gyllene taflo
I gräset finna,
Dem i urtiden
Gudarnes höfding
Fjöllerns ättling
Beslutit hade.

Månde osådda
Skördar växa;
All nöd förgå;
Balder skall komma
Och bygga med Höder
Odens sal, den helga
Gudaborgen:
Förstå J än, eller hvad?

Berg ser hon stånda
Fagrare än solen,
Täckt med guld
Å Gimle det höga.
Der skola goda
Skaror bygga,
Och i alla dagar
Sällhet njuta.

Då kommer den Rike
Till stora domen,
Den starke ofvan,
Han, som allt skickar.
Domar han sänjar,
Tvister han sliter,
Och lönen stadgar,
Som varda skall.“

Hans Kristian Andersen

(med porträtt.)

föddes i Odense den 2 April 1805 af ringa och fattiga föräldrar. Fadren var

skomakare, men med sådan kärlek för den poetiska konsten att han ofta utgjöt sitt beklända hjerta i vers. Om honom berättas, att han vid ingåendet af sitt äktenskap var så fattig, att han timrade sin egen säng och att han såsom material härtill begagnade fetstycket till en grefflig likkista, som han inropat på en auktion.

För väckelsen af hans underbart rika fantasi bidrog omedvetet hans gamla farmoder, som genom sina äfventyr och spökhistorier i hög grad anslog den för intryck af alla slag öppna gossen. Hans första läsning utgjordes af Hollbergs skrifter och en gammal öfversättning af Shakspeare.

I allvarsamma studier erhöll vår unga Andersen sparsam undervisning vid en fattigskola i staden. Genom bekantskap med en fru Bunkeflod, enka efter en prest, som på 1780-talet räknades bland danska diktarne, hörde han för första gången diktarnamnet omtalas med kärlek, hvarföre han beslöt att sjelf blifva diktare. Också började han vid 9 års ålder att skriva komedier och tragedier. Men hans publik var ej tacksam; gatpojkarne skälde honom för en “komediskrifvare,” och genom sitt besynnerliga sätt att vara, ådrog han sig kamraternas åtlöje, hvilket i hög grad sårade hans känsliga sinne.

Hans moders omständigheter blefvo ännu sämre och han sändes följaktligen till en snickareverkstad för att der förtjena sitt uppehälle. Här roade han arbetarne med sin vackra sångstämma och reciterandet af sången utur Holberg. Men hans flickaktiga väsen och utseende ådrogo honom en gång en rå behandling. Följden blef den att han flyttade dädan. Utan någon särskilt sysselsättning, sysselsatte han sig nu med läsning och slukade emellertid allt hvad han kunde öfverkomma. Dessemellan uppförde han Shakspeares dramer på en liten docktheater, som han förskaffat sig. En köpenhamnsk theatertrupp, som då och då uppehöll sig i Odense, styrkte ytterligare hans håg för theatern, och med 13 Riksbanksdaler på fickan begaf han sig af till hufvudstaden för att der blifva en stor man, sedan det förut af en gammal spåqvinna blifvit ho-

nom spådt, att han skulle blifva så berömd, att fädernestaden för honom skulle anställa en illumination.

Den 5 Sept. 1819 kom han till Köpenhamn. Efter flera misslyckade försök, att komma in vid theatern och dess ballet, hvarvid han bland annat en gång önskade uppträda såsom flicka, lyckades han slutligen att genom några mäns försorg blifva upptagen såsom theaterlärling. Såsom prof på huru hans barnsliga sinne uppfattade det religiöst heliga, som ligger, eller kan ligga, i den dramatiska konsten, berättar han sjelf, att han följande nyårsnatten insmög sig på theatern och der med ett "Fader vår" sökt nedkalla konstens gudainvigning öfver sitt hufvud. Han började nu sin skriftställarebana med försök att komponera tragedier, men detta misslyckades, och för någon tid drog han sig tillbaka för allvar samma studier under candidatus theologiæ Müller, hvaraf följden var att han med bästa karakter snart undangjorde sin examen artium.

Den första dikt, som egentligen gjorde uppseende, var: "Det döende barnet," som belönades med utomordenligt bifall och snart öfversattes på flera språk, bland annat på grönländska. Dernäst syntes hans "Fotresa till Amager," en litterär satir, hållen i humoristiskt berättande form. Nu upptogs han i flera af hufvudstadens förnämsta hus och vann öfver allt bifall och kärlek. Hösten 1829 skref han "kärleken på Nikolaitornet," komisk vaudeville i en akt, som upptogs med jubel. Kort derefter utgafs första samlingen af hans dikter. År 1831 framträdde han med ett nytt häfte, med titeln: fantasier och skizzer, frukten af en genom danska staterna företagen resa. Men han skulle snart nog drifvas utur sitt poetiska barnparadis. Hertz angrep honom med så mycken talang och så skoningslös ensidighet, att den gunstiga stämning, på hvilken han hittills sorglöst vaggat sig, plötsligen slog om i motsatsen. Efter en resa i nordliga Tyskland utgaf han en liten samling: Vignetter af danska poeter.

Drifven af behovet, måste Andersen under någon tid tillgripa öfversättareyrket

för att kunna subsistera. Att hans fantasirika, lifliga genius skulle lida af ett så beskaffadt band, inses lätteligen. Och så hade det till följd, att han af kritici hårdare bedömdes än vanligt. Detta var händelsen, hvad beträffade "Årets tolf månader," med "månaden Juli," som utan tvifvel är bland det skönaste han skrivit. Nu företogs åter en resa. Genom Frankrike gick han till Italien. Här utarbetade han största delen af "Improvisatören," ett arbete af en frisk, glänsande fantasi, med underbar sanning och värma, framtröllande en rad af älskeliga bilder utur Italiens rörliga lif. År 1835 kommo hans första äfventyr i dagen, som öfverallt funno odeladt bifall; följande året utgafs "O T," utmärkt för en liflig skildring af nationella seder; samma år det idylliska dramat "Skiljas och mötas," år 1837 "Endast en spelman."

Vi hinna ej uppräknat alla de arbeten, som i snabb färd följt på hvarandra. Det sista arbete han utgifvit är: "I Sverige," en reseskizz, som utgör produkten af hans resa i Sverige 1849.

Den lider af samma fel och har samma förtjenster, som de öfriga Andersens arbeten. Emellertid torde den med rätt mycket nöje kunna läsas, sina många barnsligheter och pjälligheter oakadt.

Träbenet.

(Ifrån franskan.)

Jag träffade på vägen en ung krigare, en afsutten kavallerist, som bar på ryggen sin lilla packning och vid sidan den bleckdosa, som borde innesluta hans marschruta; men det var troligare, att han der medförde sitt afsked, såsom oduglig till krigstjenst, ty han gick på träben.

Jag har aldrig utan en bitter och plågsam känsla kunnat se dessa stympningar, som den ena människan med vett och vilja tillfogar den andra, och hvilka mindre vittna om hennes mod än hennes våldsamhet. Hvar finner väl den, som vill läsa historien, några krig, dem man icke med litet mera förstånd och rättvisa skulle lyckats att förekomma? Har icke nästan alltid anledningen till dessa ordnade slag-

ningar varit en sårad fåfånga, en ärelystnad, skamlig att tillstå, en personlig hämnd, som i sitt vilda utbrott dragit med sig hela nationer? Derföre att man ställer modet högre än alla andra dygder, och låter det bestå i att döda eller låta sig döda, har man underhållit hos oss den minst sociala af alla våra instinkter, den som sätter vår fördel i att förstöra.

Kriget, som endast är en förderfvad jagt, tyckes ej böra tillhöra andra än de vilda tiderna, då människan, ännu okunnig om världens rationella lagar, djuriskt följer sina orediga ingifvelser och icke kan göra sig förstådd annorlunda än genom handling. Då dödar hon, liksom barnet slår sönder och förstör, endast för att pröfva sin styrka, uttrycka sin vilja eller tillfredsställa sin vrede. Men sedermera, då de sociala instinkterna utvecklats sig, då människan inser fördelen af ett broderligt förhållande mellan nationerna, då hon förvärfvat sig alla de medel, som civilisationen gifvit henne, för att låta rättvisan och sanningen fredligt triumfera, hvarföre lyssnar hon då ännu alltid till dessa barbariska kallelser till mordet? Man har funnit det rätt att förbjuda medborgarne att med vapen i hand försvara sina rättigheter, emedan dylika strider endast hade styrkans seger till följd och aldrig billighetens; allt som är sant och rätt, när det angår den enskilde inom en nation, är det icke äfven sant och rätt, när det beträffar ett folk, som icke är annat än en individ af hela människofamiljen? Den lag, som anses nödvändig för de särskilda samhällenas moralitet och lycka, upphör den att vara det för detta stora samhälles lycka och moralitet, hvilket uppfyller jorden? Om domarens oväld ensam bör slita tvisterna mellan de enskilda, hvarföre skall då krigarens våld slita dem mellan nationerna? Männe derföre att intressena blifva större, när j öfverlemnen dem åt slumpan? — Men, säger man, medlet att komma till denna folkens fredliga organisation? — Medlet, det är att öfvertyga dem, att denna ensam kan verkliggöra säkerhet och välstånd; att visa dem olyckorna af dessa blodiga strider, der segrarens säkraste vinst är tårar och hat; att råda

dem att icke till de oundvikliga eländen, som öfvergå Adams afkomlingar, äfven sjelfve hopa krigets rysligheter. Fins då icke nog deraf, utan att låta de mördande vapnen öka denna jemmer, denna långa följd af sjukdomar, sorgliga händelser och stora olyckor!

Medan jag för mig sjelf höll detta tal emot kriget, följde jag med ögat den unge soldaten. Han gick med säkra steg framåt, och hans träben stötte taktmetsigt emot stenarna på vägen. Hans anletsdrag ägde icke mer denna lifliga och blomstrande färg, som tillhör de unga åren; en dyster skugga förmörkade dem; hans kinder voro infallna, några skrynklor hade fårat hans solbrända panna, och ögonen, omgifna af mörka ringar, hade antagit detta uttryck af en sorgsen tål-samhet, som kommer af de pröfningar man lider på ett värdigt sätt.

Vi nalkades en by, hvars kyrktorn länge hade höjt sin spira öfver träden. På en gång, vid en krökning af vägen, nådde oss en oboes toner, burna af den sakta vinden, och något längre bort lät oss en öppning i löfmassorna se en af dessa landtliga baler, der glädjen är all den välplåning, som de unga bestå sig.

Musikanterne, som stigit upp på ett par tomma tunnfat, utstötte sina gälla toner, och paren svängde glädtigt om, ibland de dagrar och skuggor, som solstrålarne bildade, der de föllo genom löfverket.

Soldaten hade tvärt stannat. Med ryggen stödd emot ett stängsel, och med händerna i kors öfver vandringsstfven, betraktade han denna scen med en djup rörelse. En hel verld af minnen hade troligen vid denna anblick vaknat hos honom. Han påminte sig sin by och den tid, då han anförde dansen i gröngräset. Ingen höll takten så väl till spelmansens toner, ingen var så lätt på foten, ingen var så glad och lustig som han; också gäfvo alla traktens flickor företrädet åt honom. Sedan denna tid hade endast några år förflutit; och hvilken förändring! Den glade dansaren ifrån fordom återkom tröttd af mödorna, stympad af kriget,

eigenkänlig för alla, såvida han ej ännu hade en moder i lifvet . . .

Jag hade saktat min ridt under dessa sorgliga betraktelser; jag väntade att soldaten åter skulle rätta sig upp och gå; men dansen fortfor, och alltjemt såg han ditåt. Jag beslöt då att fortsätta min väg. I det ögonblick jag red förbi, kom honom bullret af min häst att upplyfta hufvudet, och vid en förstulen blick på honom såg jag, huru tvenne tårar sakta runno på hans infallna kinder.

Ah, trösta dig, soldat! Ungdomens nöjen äro slut för dig; men Gud skall gifva dig ersättning därför i de mogna årens stilla fröjder. Kriget har lemnat dig kvar ett par starka armar, som ännu kunna arbeta för en familjs uppehälle. Återvänd till byn, och om de unga flickorna icke mer känna igen sin vackra danskamrat, så var ändå säker, att der finnes en, för hvilken din olycka skall vara en lockelse, och som skall trösta dig för allt hvad du har förlorat.

Ny Folk-Litteratur.

Lefnadsteckningar öfver Sverges mest utmärkta bönder, samlade och utgifna af **Pehr Thomasson**. — Första häftet 8:o. 96 sid. — Christianstad, 1851. — Pris: 24 sk. banko.

I alla tider har teckningen och framställningen af utmärkta personligheter blifvit ansedd såsom ett bland de säkraste medlen att väcka och lifva hägen för vackra och ädla handlingar, för fosterlandskärlek och medborgaretro. Man har därför bemödat sig att i biografiska gallerier sammanföra det utmärktaste, som forntid och samtid i sådant hänseende haft att uppvisa. Äfven i Sverige hafva sådana samlingar utgifvits och utgifvas ännu. Vi behöfva endast påpeka det i flera hänseenden förtjenstfulla Biografiskt Lexikon. Dock har man härvid nästan uteslutande fäst sig vid sådana personer, hvilkas upphöjdare ställning i samhället och mera ingripande verksamhet i statens eller kyrkans tjenst gjort dem till en sådan utmärkelse berättigade. Den tysta, anspråkslösa förtjensten, den enskilda dyg-

den, den inom trångare gränсор verkande idogheten, det under en tarffigare yta klappande hjertat har ej alltid, om någonsin, funnit sina loftalare. Att Pehr Thomasson genom den ofvan angifna samlingen vill rätta detta, är för det fosterländska sinnet en glädjande företeelse, hvarföre vi hålla honom räkning. Sker fortsättningen med samma urval, verkställes teckningarne med samma lätta och säkra hand, skall samlingen utan tvifvel blifva både underhållande och nyttig. Det utkomna förra häftet innehåller lefnadsteckningar öfver *Olof Håkansson, Pehr Olsson, Pehr Hörberg, Jon Bengtsson, Pehr Sundin* och *Nils Månsson*. — Det snart utkommande andra häftet kommer att innehålla lefnadsteckningar öfver *Anders Danielsson, Matts Pehrsson, Knut Pehrsson, John Johnson*, m. fl. Vi intaga här den intressanta biografien öfver

Pehr Hörberg.

Som källans åder fram
Ur klippans sköte flyter,
Så han sin konstnärsväg
Bland tusen hinder bryter
Och stannar icke förr
Än han i färger ser
Guds väna englabarn
På duken stiga ner.

Utgifvaren.

En utaf forntidens store författare yttade att intet värdigare skådespel kunde gifvas för gudomen än en stor och ädel menniska i strid med ödet. Denna reflexion måste oundvikligen påtvinga sig och följa tecknaren af Hörbergs lefnadsöden. En bondson ifrån Smålands skogar, en trasig svältande herdegosse i dess vildmarker, känner på en gång geniets mäktiga kallelse, som bjuder honom till konstens högre verld. Det var Guds röst som talade, och hindren måste besegras. Den unge gossens rika uppfinningsgäfvade lärde honom i skogarnes enslighet att bereda sig färger, penslar och andra konstens tillbehör, och blott under naturens handledning genomgår han sina första läroår och framträder äntligen såsom konstnär. Ännu en gång tvingar ödet honom tillbaka till plogen och spaden; ett för hans geni föga afpassadt giftermål och

husliga förbindelser och omsorger hota att för alltid undanrycka honom sin lefnads bestämmelse. Men den 37-årige bondmålaren rycker sig ifrån en gråtande familj, som i sista ögonblicket förföljer honom med jemmerrop, och skyndar till Stockholm för att der invigas i konstens högre hemligheter. Gynnare bjuda honom der en hjälpsam hand, hans rykte stadgas, och hans existens betryggas någorlunda, dock utan att flytta honom öfver sin ursprungliga lefnadskrets eller en gång skydda honom för brist och behof. Men lugn att vara invigd för sin högre kallelse, genomgår och fördrager han allt utan knot, och kröner hvarje år af sin lefnad med herrliga skapelser, som väcka både samtids och efterverlds beundran.

Sådana äro ungefär grundragen af Hörbergs leverne. Att utföra det vidare kan visserligen icke medföra någon boklig förtjenst; ty han har varit sin egen lefnadstecknare, och det med en till mönster sig närmande naturlig enfald, som skulle göra hvarje annat försök öfverflödigt, om ej vårt syfte fordrade att han ej får förbigås. Också har utgifvaren af Hörbergs levernesbeskrifning gjort allt hvad det tänkande och diktande snillet kan åstadkomma för att sätta läsaren i stånd att bedömma Hörbergs konstnärsförtjenster och sätta honom på den plats, han bland färgernas och penselns odödlige mestare bör intaga. Oss återstår endast att här i korthet samla de spridda dragen.

Hörberg föddes år 1746, den 31 Januari, i Kronebergs län och Wirestads socken. Fadren var soldaten Åke Hörberg, modern Bengta Gisadotter. Hans första barndom utmärktes af sjuklighet och lifsfaror. För att återskaffa honom helsan företogs, då han var ett halft år gammal, ett vidskepligt botemedel, hvarpå en kringvandrande finn- eller lappgumma lemnat anvisning. Stammen af en björk, som borde växa norr om boningsplatsen, skulle klyfvas med kilar till erforderlig vidd, och någon thorsdagsmorgon före solens uppgång borde föräldrarne gå dit nakna med barnet och träda det tre gånger genom öppningen, hvarefter kilarne skulle bort-

tagas, så att trädet åter finge växa tillsammans. Detta verkställdes ock. Den gjorda öppningen var nog trång och kilarne oförsigtigt inslagna. Knappt hade gossen för tredje gången blifvit genomträd än kilarne flögo ut och trädstammen tillslöt sig — den blifvande konstnären undgick i en knapp vändning faran att blifva ihjälklämd. En annan gång föll han i en brunn och hade varit förlorad, om ej hans lilla syster haft den fintligheten att fatta honom i fötterna. Hans undervisning i läsa och skrifva var sådan, som vanligen kan erhållas på landet utan skolans biträde, men gossens eget naturliga geni utvecklade sig på ett eget sätt, dels genom färdighet i folspelning och dels genom böjelse för ritkonsten. Det förra skaffade honom mången allmosa, då han jemte sina syskon om vintrarna var tvungen att söka sin föda genom att tiggas; ritningen åter var hans käraste sysselsättning under de många lediga stunder, som han om somrarna, för att förskaffa sig födan, måste tillbringa såsom vallhjon i skogen. Den naturliga uppfinningsgåfvan måste hos honom ersätta den fullkomliga bristen på färger och obekantskapen med deras tillredning. Af brunrot, bränd lera, krita och kol samt furubark tillagade han sina färger, dem han använde såsom ett slags pastellmålning. Bräden och väggar voro hans första tablåer. Förde lyckan någon gång ett ark skrifpapper i hans händer, så erbjödo växter och bär honom ännen att kolorera sina teckningar. Så tillbragte han tiden ända till 14 års ålder, då föräldrarna ej mer kunde motstå hans enträgna begäran att få gå till Wexjö och der söka sig in i målarlära, ett yrke, det de ansågo aldrig kunna föda sin man. Målaren derstädes blef, efter några prof på hans färdighet, böjd att emottaga honom. Men då han hörde att den unge Hörberg, för fattigdoms skull, måst antaga tjänst vid roten såsom reserv för sin fader, så afbrötos alla underhandlingar och han måste återvända till sin födelseort. Nu måste ånyo en vallhjonstjänst tilträdas, som aflopp ännu olyckligare än den förra. Ty Hörberg, sysselsatt med sina

ritningar, lät vargar öfverfalla fåren och ihjälriфа flera stycken utaf dem. I för-tviflan beslöt han att rymma. Under den häftigaste hunger smög han sig fram till gården, då alla voro ute på höbergning, tog alla sina kläder och sin fiol samt skyn-dade sig hem för att som hastigast se si-na föräldrar, med föregifvande att han erhållit ett par dagars lof, samt flydde sedan ned till Skåne. Här mottogs han några månader med godhet på en bond-gård, fick tillfälle att göra sig en liten förtjenst och återvände sedan hem till för-äldrarne, hvilka, glada att återfå den för-lorade sonen, gerna glömde det förflutna och började inse nödvändigheten att gifva efter för hans böjelse. Derföre förde fadren honom följande året — sedan han med svett och möda samlat de 10 daler, som fordrades för att lösa sin son från roten, och gossen ännu en gång öfver sommaren måst förestå en vallhjonstjenst — i Februari 1762 till Wexiö, der han äntligen, enligt sitt hjertas innerligaste önskan, blef antagen såsom lärling hos målaren Zschotzcher. Här förblef han i fyra år, utan att denna lärotid föröfrigt mycket utvecklade hans naturliga anlag. Ty målaren sjelf var utan synnerlig skick-lighet som lärmästare, och hela tiden upp-togs dessutom blott af färgrifning och anstrykning, så att endast söndagsefter-middagarna användes till någon obetydlig undervisning i teckning.

Emellertid hade Hörbergs flit så för-värfvat honom den gamle knarrige gub-bens välvilja, att han vid sin död, som inträffade vid dessa fyra årens slut, testa-menterade honom 50 daler silfvermynt jemte sina gångkläder. Denna summa af-slog likväl målarens son till 20 daler silfvermynt. Med denna obetydliga kassa, tillökt af någon liten vidare förtjenst, be-gaf sig Hörberg till Götheborg för att blifva inskrifven som gesäll, en sak, som så medtog hans tillgångar att han måste lemna staden med 10 daler silfvermynts skuld och 6 öre i penningar. Sedan han på dessa respengar vandrat 8 mil, måste han till slut sälja sin resmössa. Ett par konditioner, dem han sedermera under lop-pet af åren 1767 och 68 hade hos mä-

larne Lundberg uti Carlshamn och Lutt-man i Wexiö, bidrogo endast att göra honom ledsn vid stadslifvet såsom måla-re. Den ene af dem betalte hans måla-retjenst med ett par skor; hos den an-dre blef halfva hans lön innestående, utan att han nånsin kunde utbekomma den. På en herr Scheles förslag beslöt han att nedsätta sig på landet såsom häradsmåla-re. År 1768 flyttade han i denna egen-skap till Jönköpings län och Vestra hä-rad till byn Almisåkra, der han följande året gifte sig med pigan Maria Eriksdot-ter från Mycklamo. Hastigt förökades hans familj inom några år med flera barn, hvil-ka han — jemte skötandet af jordbruket på flera torp, dem han efter hvarandra mottog — måste föda dels genom den ringa målarförtjenst, trakten kunde lem-na, dels genom snickararbete och scha-tullmakeri, deruti han egde en särdeles färdighet. Först flera år derefter, år 1783, erhöll han, genom lagman von Stedt, tillåtelse att på arrende mottaga $\frac{1}{4}$ fräl-sehemman Mejensjö under Eksjö gård och kopparverksbolaget derstädes. Således hade då äntligen Hörberg i 37:de året af sin lefnad hunnit till att blifva bonde och häradsmålare — och så slutas första pe-rioden af hans lefnadsbana.

Han kunde nu som bonde öfverlemna en del af de tyngre kroppsarbetena, af hvilka han alltid funnit sin fysik lida, åt en dräng. Men de ökade utgifterna for-drade att uppsöka nya hjälpkällor för sin utkomst, och han ville naturligtvis först och främst söka dem i utöfningen af sin konst. Men härtill fordrades ett mera känt namn och ett större förtroende, äfvensom, hvad hans efter fullkomligheten sträfvande anda ingaf honom, mera till-fälle att fullkomna sig. Längre hade han hyst den önskan att besöka Stockholm och få åskåda Ehrenstrahls arbeten, de enda han ännu till namnet kände, jemte konst-akademiens skatter. Nu vaknade denna önskan åter med oemotståndlig jättekraft i hans själ och bragte honom att försöka allt för att vinna detta ändamål. Hvar-ken tanken på hans medellöshet eller det ovänliga bemötande, som möjligtvis kun-de vänta honom hos Stockholms förnä-

mare konstidkare, äfven så litet som hans hustrus betänkligheter och jemmer, hvilken af denna resa blott fruktade tidspil-lan, omkostnader och elände, kunde afskräcka honom. En prost Nyrén hade förskaffat sig en samling porträtter af den gustavianska konungafamiljen och begärde att Hörberg skulle komma till honom för att afmåla dem. Hörberg antog tillbudet i det hopp att, då han derigenom komme på halfva vägen till Stockholm, han sedermera skulle, med den förtjenst han hos prosten erhöll, kunna bestrida resan. Han bjöd afsked från sitt Mejensjö. Hans hustru hängde gråtande vid hans hals och föreställde honom de faror, för hvilka han blottställde sig, och den nöd, hvaråt han öfverlemnade henne. Djupt skakad tryckte han henne tigande till sitt bröst, öppnade dörren och gick. Ännu förföljde honom hustrun och barnen ut på vägen med sin klagan. Då vände han sig om och sade med en hjertes ståndaktighet: "Kära mor, jag rår icke! Det är mig omöjligt att bli kvar. Gå du hem till din gryta och låt mig gå dit försynen kallar mig!" Tryckte så hatten i ögonen och skyndade skogsbacken uppför.

Också tycktes ödet straxt i början vilja sätta Hörbergs ståndaktighet på det hårdaste prof, då prosten Nyrén, som nu ändrat sin föresats, ej ville lemna honom någon arbetsförtjenst och ej en gång de utlovade skjutspenningarne. Men Hörbergs föresats var orubblig, och i förtröstan på Gud fortsatte han med 8 daler silfvermynt i fickan sin långa väg till Stockholm. Hans första inträde der, i Juli 1783, var också föga gynnande. Flera bekanta, hos hvilka han ämnade taga kvarter, afviste den illa klädde bonden. Ändtligen fick han husrum hos en dragon vid namn Meijerström. Men denne öfvertalte honom följande dagen att resa med till Drottningholm och narrade der af honom, under namn af län, alla hans penningar. Med dödande ängslan i hjertat och med blott en plåts kapital, den han måst låna af en dräng vid kongl. stallen, återvände Hörberg till Stockholm för att möta professor Tempelman, med hvilken han redan förut i Småland gjort

bekantskap och som lofvat visa honom målare-akademiens inrättning. Denne framställde honom straxt för direktören Pilo, för hvilken Hörberg, med den fruktan som var naturlig för den enfaldige landtbrukaren, framvisade sina målningar. Pilo, som i början med svårighet lät öfvertyga sig att de voro hans egna arbeten, fattade tycke för deras förtjenst, och förvånades ännu mera, då han såg Hörberg på fri hand afrita Laokoons grupp. Ifrån den stunden förblefvo Tempelman och Pilo hans trogne välgörare. Tempelman rekommenderade honom till direktör Suther, egaren af en stor samling konstverk, af hvilken Hörberg, till sin stora förvåning, för en af sina till Stockholm medförda målningar erhöll 6 riksdaler, då han sjelf i sin blygsamhet ej ansåg den värd två; "och efter denna dag", tillägger den vördnadsvärde gubben, "har jag gudi lof aldrig lidit brist!" Pilo åter gaf honom två dagar i veckan fri spisning i sitt hus samt rekommenderade honom hos vänner och bekanta, dels till understöd, dels till försäljning af sina teckningar och arbeten. Med dessa tvenne välgörare förenade sig äfven den odödlige Sergell, hvilken måhända mest bland alla var i stånd att bedömma Hörbergs höga egendomlighet. Han var egentligen den, som utverkade för Hörberg 100 plåtars understöd att dermed ännu en sommar uppehålla sig vid målare-akademien, hvaraf likväl endast 50 blefvo utbetalta, och dessa af Sergells egen lön, emedan den bekante Simmingsköld, som lofvat hälften af detta understöd, bankruttede och måste fly ur landet. Hörberg förblef likväl denna gång i Stockholm öfver 8 veckor och blef till och med på Drottningholm framställd för Gustaf III, hvilken genomsåg hans teckningar och berömde dem, ehuru hela följden af denna kongliga nåd var att Hörberg en afton fick biljett till kongl. operan. Det lärar varit vid detta tillfälle som Sergell anhöll hos Gustaf III att han skulle taga Hörberg med sig till Italien, hvarpå konungen skall hafva svarat: "Huru tycker ni att jag skulle kunna ditföra en bonde!"

Efter detta vistande i Stockholm återvände Hörberg till sin hemort. "Glädjetårar", yttrar han sjelf, "fördunklade mitt öga så att jag en lång stund icke kunde se för fötterna, då jag fann mig i besittning af en sådan mängd teckningar, samt dessutom mer än 30 plåtar i penningar, tillräckliga till mina höstutlagor". Men att omdömet i landsorterna ännu ej betydligt ändrat sig öfver Hörbergs konstnärsförtjenst, visade sig straxt om julen, då han till försäljning medtog 12 taflo till Jönköping, hvilka föreställde Christi lidande, utan att kunna afsätta någon af dem hos de okunnige småstadsborna. Men följande åren förändrade sig likväl omdömet betydligt, sedan han för andra och tredje gången 1784 och 87 varit i Stockholm och derstädes vunnit andra och tredje prismetaljen för målningar, utom en för hans vilkor ej obetydlig förtjenst, som han hos högre och lägre i hufvudstaden förvärfvade sig genom försäljning utaf sina egna arbeten, af hvilka flera kommo i kongl. personers ego. Under sin andra Stockholmsresa föll han i en dödande sjukdom, från hvilken han endast repade sig genom Silfverstolpeska familjens omvårdnad. Den, som vet att han just då under återställningstiden fullbordade sin originaltafla, Zalevkus, som låter sticka det ena ögat ut på sig sjelf, det andra på sin son, kan då han får se de dristiga dragen i denna tablå, ej annat än beundra den mäktiga själ, som under kroppens sjukliga tillstånd kunde beherrska densamma. Hörbergs tredje Stockholmsresa utmärktes i synnerhet genom det bifall, som Sergell och Desprez gäfvö åt hans pristaflo, föreställande Davids smörjande till konung, hvilken de ansågo värdig högsta priset, samt genom den bekantskap han gjorde med baronen och kammarherren de Geer på Finspång. Detta ställe kommer att länge blifva ett hem för några af de herrligaste af Hörbergs arbeten genom de ordens- och familjtaflor samt tablåer för drifhuset, som han derstädes förfärdigat. De Geer, som ville fästa Hörberg närmare vid sig, erbjöd honom ett frälsehemman under Finspång, men Hörberg önskade nu framför allt att blif-

va en sjelfständig hemmansegare. Detta lyckades honom också i slutet af 1788, då han för ett lån af 6,000 daler, som de Geer anskaffade honom på Finspångs kontor, tillhandlade sig ett fjerdedels hemman, Olstorp i grannskapet af Finspång i Hellestads bergslag. Då man härvid nämner att han några år derefter blef i stånd att tillhandla sig ett annat fjerdedels bergslagshemman, vid namn Falla, så har man också nämnt allt hvad lyckan eller snarare ett oafbrutet arbete gjort för denne ovanlige man i detta lifvet. Märkvärdig är den tacksamhet hvarmed den redlige Hörberg omtalar huru fru grefvinnan Aurora de Geer bidrog till hans hushålls förbättring, vid flyttningen till Olstorp, genom skänk af tvenne dragoxar, en mjölkko och fyra får, jemte ett par grytor, stekpannor och sex tenntallrikar. Men utgifvaren af Hörbergs arbete gör härvid en ej orättvis anmärkning. "Naturen", säger han, "gjorde allt för Hörberg; men människorna, hvad gjorde de? Inga storverk åtminstone. Konstnärerna gjorde hvad de kunde; men konstnärer, detta gifmilda slägte, hafva sällan mycket att gifva. Den fromma tacksamhet, hvarmed han omtalar sina gynnares välgärningar, ökar intresset för honom, men ej för dem. Magnater borde skänka som magnater. Hvarföre möblerade man upp stugan i Olstorp med stekpannor och tallrikar, i stället för att underhålla honom några år i Stockholm? Det var att hjälpa hans hustru, och icke honom. En half välmening är visserligen bättre än ingen; men med huru liten kostnad hade den icke kunnat förädlas till en hell! Hvarföre tog man honom icke med till Italien?"

Vi komma till den tredje perioden af Hörbergs lefverne. Han var äntligen i besittning af en egen jordtorfva; hans namn började utbreda sig såsom konstnär; hans rykte stadgade sig genom besöken i Stockholm och de framgångar, han der haft, och de pris som han derstädes vunnit; förtroende mötte honom från alla håll, och de uppdrag, man gaf honom, blefvo talrikare och af mer betydighet. Under denna period uppenbarar sig också större delen af de herr-

liga konststycken, som komma att för alla tider grundlägga Hörbergs ryktbarhet. Nära hundra herrliga altartaflor pryda svenska kyrkor och visa den för religion och konst känslige åskådaren hvad Hörbergs mäktiga snille förmådde. Det kommer väl ingen resande under århundradens förlopp att t. ex. genomresa Norrköping och beträda dess tempel, som ej med ett slags helig vördnad skall stå framför de altartaflor, som Hörberg förfärdigat derstädes, ehuru måhända flera af de i landsorterna förfärdigade både i anseende till sammansättning och färgläggning kunna täfla med dem. Detsamma gäller om de målningar, hvarmed han prydde läktaren och altarskranket i Linköping. Men dessa äro åtminstone lättast tillgängliga för resande, som vilja lära känna Hörberg. Deremot visade hans kalkvägg- och takmålningar på Finspång, samt andra, att Hörberg — om också hans egentliga område var inom den kristna religionens höga och kärleksfulla hemligheter — likväl med framgång kunde försätta sig, om så påfordrades, inom grekiska hednalärans, ehuru det egentliga fältet inom detta område, på hvilket hans talang riktigt kunde utveckla sig och framglänsa, var det höga och hjeltestora. Äfven hedrades han med talrika uppdrag att porträtter, en sak, hvartill han, hvars styrka bestod i egenomlighet och uppfinning, hade mindre fallenhet. Ty förmågan att träffa likheten, som annars är ofta gifven snillen vida under Hörbergs, felslog honom ofta, och det vida mer med fruntimmer än med karlar. Då man sammanräknar hans målningar, som belöpa sig, större och mindre, till ett antal af nära sexhundra, med flere tusende af hans handritningar, än i forntidens smak, än öfver Frälshärens historia, så väl sådan den finnes i evangelisterna som i mundtliga sägner, än i andra ämnen, så måste man medgifva att Hörbergs snille ej var blott en flyktig då och då uppflammande låga, utan en jenn eld, som aldrig tillät honom vara överksam, utan förde honom till oafbruten slit. Han hade äfven en viss likhet med *Leonardo da Vinci* genom mångsidigheten af sitt mekaniska snille. An

modellerade han bildstoder i lera och brände dem till trädgårdsprydnader, än uppfann han fioler af en ny inrättning, förfärdigade positiver, skar i ben och horn eller gjorde konst saker af trä. Född med mycket tycke för matematiken och i synnerhet astronomien, förfärdigade han sig sjelf instrumenter för att efterspana konstellationernas gång, under det hans pensel aftecknade stjernhimmelens herrlighet. Till och med spekulerade han mycket i äldre år på uppfinningen af det alltför namnkunniga *perpetuum mobile* *), ett syfte, hvars överkställbarhet han ganska väl insåg; men spelet af de mekaniska krafternas vevverkan roade och förnöjde honom. Till och med i teologiska stridigheter försökte hans forskande ande intränga, äfvensom studium af fosterlandets historia och fornhälder hörde till hans käraste sysselsättningar. Ett helt kvartband med utdrag af äldre och nyare nordiska historiska författare, allt ifrån Sturleson och Eddorna finnes efter honom. Men den konst, som isynnerhet förskönade Hörbergs lediga stunder och kom honom att glömma sin lefnads vedermödor, var musiken. Skicklig fiolspelare, hade han med sitt instrument lifnärt sig i sina första år, och under sin sista lefnad var hans yppersta nöje att kring sig församla sina barnbarn vid musikens toner. Hörberg var för öfrigt ej blott musikalskare, han uppfann äfven mycket, och hans uppfinningar skola utmärka sig för styrka, behag och djuphet. Skaldekonsten älskade han på det lifligaste. Bland Sveriges äldre skalder värderade han mest Stjernhjelms och Bellmans. Geijers „Den siste kämpan“ och „Skalden“, kunde han utantill och föredrog dem ofta ljudeligen med förtjusning, äfvensom han gjorde en teckning öfver den siste kämpan. Denna sjelfförvärfvade bildning, i förening med anspråkslöshet och ett älskvärdt sätt att vara, gjorde, jemte hans alltjemt stigande konsttrykte, honom till en välkommen gäst i hvarje bildad sällskapskrets.

Silfverstolpe var egentligen den förste, som i sin tidning för vetenskap och konst

*) Något som ständigt rör sig.

gjorde allmänheten uppmärksam på Hörbergs värde såsom konstnär, och de fria konsternas akademi hedrade sig ändtligen 1797 genom att upptaga honom bland sina ledamöter, och 1798 uppfördes han der under namn af "hofmålare", en titel, hvilken han likväl aldrig ville begagna, ty han ville blott att man helt enkelt skulle kalla honom Hörberg, eller, på sin höjd, herr Hörberg, äfvensom han bibehöll alltjemt en bondes drägt. Och detta var allt hvad världen och lyckan gjorde för honom.

Men om lyckan också efter Hörbergs första Stockholmsresa friade honom från egentlig nöd, lyftade den dock honom icke öfver de husliga behoven och bekymren. En talrik familj och de skulder, han vid sina hemmans inköp ådragit sig, uppfordrade alltjemt hans verksamhet för att ej ånyo råka i tryckande fattigdom. Också kunde hans husliga omgifningar ej erbjuda någon synnerlig lugnande förströelse efter snillets ansträngningar. Få äro de vettenskapsmän, få bland konstens idkare, dem ödet förunnar en maka, som har nog bildning och hjerta att ingå i deras tänkesätt och känslor och följa dem in i den idernas värld, hvori de lefva. Och ännu mindre kunde man vänta det af Hörbergs hustru, från början endast en bondpiga. Hennes jemmer vid det husliga betrycket, måhända äfven någon stridighet i lynnet, förstörde visst mången skön stund för konstnären, isynnerhet när han under de sednare åren — då han ofta var i bättre sällskaper — med den konstnären egna känslan för qvinligt behag yttrade sitt nöje öfver bildade och intagande fruntimmers umgänge. Detta föränledde från den goda Marias sida månget uppträde af svartsjuka, hvilken hon ej egde nog fin känsla att dölja. Gubben bar allt detta med tålmod och yttrade sig blott om sin gumma: "Hon förstår sig icke på det idella!" Vid hennes klagan öfver fattigdom var hans vanliga svar: "Så länge Gud gifver oss helsan, så skola vi ej sakna bröd," eller också tog han ned sin fiol och spelade henne i gladare lynne. Fåfångt sökte han att inviga några af sina

söner i den konst, som utgjort hans lefnads ära och lycka: han måste låta dem förblifva i den arbetande klassen. Svårast blef likväl Hörbergs belägenhet omkring år 1802 och 3, då han var häftigt sjuk af rötfeber, samt isynnerhet 1807, då en långvarig stenpassion hotade hans lif. Hans familj, som genom Gubbens oförmåga att arbeta såg sina inkomster förminsas, skonade honom ej för knot och förebräelser, som måste på det högsta sára den redlige Gubben. Han bodde då hos sin yngre son, men måste flytta derifrån till den äldre, Petter Marian, som alltid visat honom vördnad och kärlek. Denne förde honom till Norrköping, der den namnkunnige förste läkaren Bjerkèn, på förste läkaren Vestrings rekommendation, lofvat operera honom. Resan fördröjdes genom några afskedsbesök, hvilka gubben, som trodde sig resa sin död till mötes, ville göra, och först under aftonskymningen nedkommo de på en sjö, der hästen skyggde och den sjuke gubben föll ur släden. Det dröjde länge, innan sonen kunde tygla hästen, och då han återkom för att afhemta sin afdånade fader, måste han släpa honom, emedan han var för tung att bäras, öfver isen till åkdonet. Hörberg ankom sanslös till Norrköping; men operationen lyckades emellertid, en händelse, hvilken den tacksamme målaren genom sin pensel förevigade. Också tycktes hans helsa härefter blifva bättre och hans snille och verksamhet med förnyad kraft uppvakna; men snart infunno sig åter de gamla husliga bekymren, ökade af ålderdomskrämpor. Omgifven af menniskor, som ej förstodo honom, ej kunde dela hans känslor och sorger, förföll han i en allt mera dyster sinnestämning, den han fåfångt för en liten tid skall hafva sökt lindra genom spirituösa ämnen, en svaghet, hvilken han likväl långt före sin död åter afsade sig. För öfrigt ser man tydligt i Hörbergs arbeten från den sednare perioden tydliga spår till det svårmod, som frätte hans inre. I den sal, som han lätit uppbygga åt sig såsom verkstad på Fälla — sin sons hemman, det han med åtnjutande af ett undantag, der han förbehållit sig af sina barn, tillbragte

sina sista dagar — såg man honom ofta hela dagarna vandra upp och ned med korslagda armar och dyster blick, hvilken endast ljusnade vid åsynen af de konstverk, hvarmed han prydt denna sin boning. Endast då och då, när ödet förde honom i mera bildade kretsar och bland vänner, hvilka förstodo att värdera honom, vaknade hela hans ungdoms liflighet och snille, och i umgänget visade han den eld och det behag, han ej mera kunde gifva åt sina konstverk. Den sista glädjen i sitt lif erfor han af Carl XIV Johan, hvilken såsom kronprins år 1812 begåfvade honom med en årlig pension af 100 riksdaler banko. Sina själskrafter bibehöll han äfven under sin sista sjukdom, som bestod i ett sakta aftynande och genom en stilla död slutade hans dagar den 24 Januari 1816 i dess 69 år.

På sin väns den lärde professor Lidens anmodan författade Hörberg sin egen lefnadsbeskrifning till 1791, hvilken denne skänkte till Linköpings gymnasii bibliotek, med det yttrande att det förmodligen var det enda handskrifna verk af någon bonde, som derstädes förvarades. Andra vänner anhöllo under de sednare åren hos Hörberg om fortsättning deraf, i afsigt att låta trycka den. Hörberg samtyckte dertill, i hopp att afsättningen utaf detta arbete skulle bereda något understöd åt hans efterlevande enka. Året efter Hörbergs död utgafs denna i sitt slag märkvärdiga lefnadsteckning med företal och tillägg af Atterbom.

Hvad Hörbergs värde som konstnär angår och karakteren af hans arbeten, hafva så väl Silverstolpe som utgifvaren af hans arbeten, båda erkända konstdomare, sagt så mycket, att allt eget omdöme här kan vara öfverflödigt. De framställa honom såsom stor i sina tankar och lycklig att genom snillrik sammanställning samt genom en mäktig fördelning af skugga och dagrar låta det hela frambringa ett mäktigt intryck. Troget uppfattade han det utsägligt höga och var i synnerhet på sitt ställe, der han fick taga sina saker jättestort för att låta sina målningar skådas på behörigt afstånd. Aldriga, vördnadsbjudande ansigten, sådana som profe-

ter, konungar och evangelister, voro hans triumf. Deremot egde han ej samma lycka i att framställa ungdom och skönhet, isynnerhet den qvinliga. Att man velat förebrå hans arbeten brist på fulländning, kan förklaras dels genom hans eldiga snille, som alltid skyndade mot det helas fulländning och, då det ej gick fort nog, ej tvekade att stundom taga till fingrarne i stället för penslen, dels af den skyndamhet, hvarmed behofvet tvang honom att fullända sina arbeten, och hvaröfver han sjelf klagade. Den känsla, som författaren alltid för egen del erfarit vid betraktandet af de få Hörbergs arbeten han känner, har varit den, att han i dem funnit en äkta nordiskhet. Hans apostlar och evangelister hafva alltid förekommit honom som nordiska visa: diar på sina domaresäten. Och detta är högst naturligt. Om någonsin en kristlig skön konst åter skulle uppblomma i orienten, skulle säkert apostlar och profeter erhålla Palestinas eller Persiens ansigtsdrag förädlade. Huru skulle då nordens son, äfven med all förmåga att föreställa sig det sköna, kunna förneka sitt himmelsstreck och sin fosterjord! Hänförande hafva Hörbergs ljusskildringar förekommit författaren, och ännu påminner han sig med nöje en liten målning, som bland Hörbergs handteckningar 1814 ankom till Stockholm, der en ur molnen frambrutande måne, som upplyste (ifall han mins rätt) Frälsarens födelsestund, gjorde en beundransvärd verkan. Till och med vissa skämtaktiga drag försmädde ej Hörberg. Man erinre sig blott på en af hans altartaflor den ko, som bland det af stormen förskräckta sjöfolket helt likgiltigt framsticker hufvudet. Huru Hörberg kände sitt värde som konstnär vittnar det yttrande han, obekant med konstens sednare framsteg i Stockholm, fällde till Atterbom: "Det finnes många, som måla bättre än jag, mycket, mycket bättre. Men de ha inga idèer, förstår herrn: jag menar med idèer stora tankar." Han kunde ej undgå att lifligt känna att han föga hade att tacka sin samtid — hvars konstnärer till handgrepp och sätt voro för hans individualitet främmande — för sin utbild-

ning, och att han blifvit allt, hvad han var, genom sig sjelf. Men ur hvilken from synpunkt han ansåg sin konst, vittna hans yttranden till Hammarsköld: "Gud hafver gifvit mig att måla."

Jacob Ekelund.

Myrans natur och lefnadssätt.

Ett enda strå till stacken draget
Ett skyddsvärn bygger emot nöden.

A.

Myrorerna lefva i större eller mindre samhällen, allt efter sina olika arter. Den byggnad, i hvilken de bo tillsammans, kallas vanligen myrstack eller myrkast.

Myrorerna höra till insekterna och bland dessa till steklarne. De likna bien i flera hänseenden till sitt lefnadssätt, äfven deruti att, utom de båda könen, könlösa eller så kallade *arbetsmyror* finnas, som utgöra största delen af samhället.

Detta är ett eget förhållande och förekommer i hela naturen endast hos myrorerna och de biartade insekterna. Arbetsmyrorerna liksom arbetsbien äro tydligen ämnade att blifva honor, men som icke ernå fullständig utveckling, utan förblifva ofruktsamma och könlösa. De kallas arbetsmyror, emedan de ensamt förätta allt arbete. Hannar och honor sörja blott för släktets bestånd, utan att befattna sig med något arbete och draga ingen föda till stacken.

Arbetsmyrorerna, som i många afseenden likna arbetsbien, äro likväl olika med dem deruti att de sakna vingar. Hannar och honor deremot hafva vingar och skiljas derigenom lätt från de könlösa.

Honorna, som äro myrornas "visar", äro mycket större än de andra, isynnerhet tjockare öfver bälgen, och äro få till antalet. Hannarne äro större än arbetsmyrorerna, men mindre än honorna och smalare öfver bälgen och finnas i stacken uti mycket större antal än honorna. Arbetsmyrorerna äro de minsta, men dock de starkaste och outtröttligaste.

Myrans kropp består, utom fötter och vingar, af tre delar: 1:o hufvudet, som har tvenne ögon, tvenne i knä böjda spröt, ytterst rörliga och känsliga, samt tvenne

starka käkar, med hvilka de bära alla sina bördor; 2:o mellankroppen, som bär myrans 6 fötter och 4 vingar; 3:o bälgen, som består af flera ringar.

Honorna äro, liksom visen i bikupan, otroligt fruktsamma och lägga en oräknelig mängd ägg.

Hannarne, på samma sätt som vattenbien eller drönarne i bikupan, äro alldeles overksamme, utom vid parningen, hvilken vanligen går för sig utanför myrstacken. Under den tiden flyga de af och an i luften och para sig med honorna. De stora svärmar, som då bildas, kallas "myr-tåg". Efter parningen förlora honorna vingarne och återvända till stacken att lägga ägg; hannarne deremot dö eller falla ett rof för fåglar eller andra djur. Desse hafva således den kortaste lifstiden af alla myrorerna och vistas minsta delen af året i stacken. Arbetsmyrorerna åter förblifva i stacken hela året om, och då man flyktigt betraktar en myrstack, blir man sällan varse andra än dessa.

Våra svenska myror äro af flere slag, bland hvilka följande fyra såsom de allmännaste torde böra upptagas: 1:o Hästmyran, som är den största och af betsbrown färg, vistas mera ensam och lefver i smärre samfund samt helst kring människans boningar. Om dessa myror få vana att komma dit in och träffa på några sötsaker, har man svårt att blifva dem qvitt. 2:o Den allmänna skogsmyran, som till färgen är svart med röd mellankropp, är den som allmännast förekommer i våra barrskogar, men finnes äfven i löfhagar, der den uppförer höga stackar af allhandla ämnen. Hon är trotsig och djerf, fruktar ingen och sätter sig till motvärn mot sjelfva människans. Hon biter ganska kämbart med sina käkar och utsprutar dessutom bakifrån en skarp syra, hvilken uppväcker smärta. 3:o Svartmyran är mindre än den föregående, bygger merendels under jorden, sammandrager ingen egentlig stack, utan uppförer blott en liten hög af den från boningen urgräfd sanden eller jorden. Hon vistas ofta i trädgårdar och gör der mycken skada. 4:o Ettermyran är ännu mindre

än den föregående och rödbrun till färgen. Den bor liksom svartmyran i jorden och bildar äfven tufvor. Oroar man dessa myror, gifva de smärtande styng, hvarigenom små kulor uppkomma, ej olika dem, som bildas, när man bränner sig på nässlor. Denna är den enda af de anförda myrslagen, som eger gadd och som således kan sticka.

Skogsmyran är i alla afseenden den märkvärdigaste och talrikaste samt förtjenar derigenom den största uppmärksamheten. Då man undersöker dess stack, finner man att dessa små insekter vanligtvis bo i underjordiska hålor, som de helst urhålla vid foten af ett träd eller en mur, i en fast, något fuktig jordmån, som är skyddad för vatten. Sedermera sammansläpa de stickor, spån och isynnerhet barr och små qvistar samt bygga deraf en konstfull byggnad, som snö och regn svårigen kan genomtränga, och detta kallar man en myrstack. Ingången till denna boning är ett litet hvalf, som stödes på rötterna af växter eller träd och hvarigenom vattnet äfven hindras att intränga. Understundom finnas två eller tre ingångar till en myrstack. Dessa föra till en underjordisk urhålkning, som är en fot eller mera ner i jorden, inuti temligen vid, men oregelbunden och utan några gångar och skilda rum. Myrorna begifva sig till denna håla, då de vilja skydda sig för fiender och svår väderlek, och ligga der i dvala under den strängaste vintern. En sådan urhålkning kostar så små djur ganska mycket arbete. De kunna icke lossa mer än små smulor i sänder, hvilka de sedan måste bära ut i sina käkar. Men arbetarnes mängd ersätter bristen i styrka och storlek. Denna otroliga mängd af myror arbetar på samma gång, utan att oroa eller gå hvarandra i vägen. En del utbära nemligen lossad jord. m. m., andra åter skynda in till arbetet, och sålunda fortgår detta utan afbrott. Ända tilldessa denna urhålkning är färdig, ser man alla myrorna sysselsatta med arbetet, och icke en enda bär föda till boningen. Sedan de slutat sitt arbete, gå de ut att samla föda. Denna består af frukter, korn, döda insekter och

andra djur, m. m. Så snart de funnit något byte, släpa de det till myrstacken. Man ser dem ofta bära eller draga med sig bördor mycket tyngre än de sjelfva. Om stycket är för ovigt eller tungt, hjälpas understundom tre eller fyra åt, eller också sönderbita de det och taga en bit i sänder. Om någon gjort en god upptäckt, gifves straxt de andra underrättelse derom. Man ser då att så snart de, som gjort upptäckten, kommit tillbaka till stacken, så beger sig en hel mängd myror på vägen dit. Alla gå, den ena efter den andra, att taga del i bytet och bära hem det till stacken.

Födan, som myrorna föra hem, upplägges icke, som man förr trott, till förråd: den förtäres genast af dem gemensamt, och i synnerhet utdelas den åt ungarna. Man träffar aldrig i deras underjordiska boning några kvarlevor, som icke genast kunna ätas, och dessutom bära de straxt ut de saker, som börja jäsa eller skämmas. De iakttaga samma ordning och snygghet som bien, och hvarje orenlighet, som kommer in i deras bo, föra de genast ut.

Arbetsmyrorna äro ensamme betungade med allt detta mödosamma arbete samt dessutom med att vårda och uppföda ungarna, om hvilka de hafva den största omsorg. Honornas enda förrättning i myrornas samfund består uti att lägga ägg. Parnings-tiden hos skogsmyran inträffar ganska tidigt, ty redan i Maj ser man flygfärdiga hannar och honor hvimla på myrstackarne. Äggen äro af olika storlek. De äro i allmänhet små, hvita och nästan omärkliga. De minsta, sist lagda, äro mjölkhvita, ogenomskinliga och valsformiga, men de större deremot genomskinliga och något krökta mot ändarne. Efter några dagar kommer ur dessa ägg en liten mask eller larf, som ej har några fötter. Denna larf växer snart till och blir till och med större än sjelfva myran, och det är så väl detta slags hvita maskar som pupporna, hvilka man vanligen, fastän oriktigt, kallar myrugg. Arbetsmyrorna hafva den största omsorg om dessa larfver, som äro mycket ömtåliga. De föra dem midt på dagen, då värman

är störst, till ingången af deras underjordiska boning och lägga dem der i solskenet. Vid nattens annalkande bära de dem åter ned till botten af myrstacken för att skydda dem för kölden. Man ser dessa vårdare bära sina larfver, som ofta äro mycket större än de sjelfva, utan att skada dem. Med samma omsorg skaffa de dem föda. Så snart de varit ute på fångst, börja de med att gifva ungarne mat.

När dessa larfver uppnått sin tillbörliga storlek, undergå de förvandling och förbytas till puppor. Dessa äro i början ganska mjuka samt omgifna af en hvit fin hud, som småningom stadgas och blir ogenomskinlig samt utgör det så kallade pupp-skalet. Då den egentliga puppan derur uttages, kunna myrans särskilda delar på denna tydligt urskiljas.

Myrorerna hafva för dessa puppor samma omsorg, som de hafva haft för larfverna.

Slutligen, då puppan har uppnått sin fullkomliga utveckling och skall kläckas, sönderslita arbetsmyrorerna med sina käkar den omgivande hinnaktiga beklädnaden eller pupp-skalet, hvilket löst omgifver puppan, som nu kommer i dagen. Den tunna hinnan, som omkläder denna, bryter nu, då den unga myran alldeles färdigbildad och af sin blifvande storlek framkommer med vingar, om hon är hane eller hona, men utan sådana, om hon hör till de könlösa. Vid denna sista hudens aflossning biträda äfven arbetsmyrorerna, som ännu några dagar hafva omsorg om de nyfödde, hvilka genast äro ganska hungrige.

Sedan desse unga myror en tid vistats i moderstacken, deras krafter blifvit stadgade och de erhållit en viss vana vid arbete, företaga de utvandringar och inrätta nya bostäder. Dessa utflyttningar hafva en särdeles likhet med biens svärmar och göras ofta trenne gånger om året från hvarje stack. I Juli är den tid, då de första ungarna, som framkommit i Mars eller April, skiljas från moderstacken för att inrätta sig ett eget nybygge. Detta uttåg sker vanligtvis före middagen, när vädret är godt och icke alltför hett. I

regnväder anställa de aldrig denna flyttning, ehuru de annars icke äro så nogräknade som bien om det är mulet eller klart. När flyttningen skall gå för sig, framkomma hela hopar af unga myror, som äro ljusare till färgen och derigenom lätt kännas igen. De gå icke långt bort. Platsen för sitt nybygge hafva de förut utvalt. Då förtruppen, bland hvilken de fleste honorna befinna sig, kommit till platsen, der deras nya bosättning skall ske, stannar den och de eftersta samlas äfven dit. Der honorna stannat, börjas genast arbetet med största ifver och fortsättes natt och dag med obeskriflig flit. Somliga uppgräfvä och lösbryta jorden, andra bära oafbrutet ut den, och när den underjordiska boningen, som utgör sjelfva hufvudarbetet, är färdig, börja de uppföra stacken ofvan jord för att betäcka hålan och framföra de dertill nödiga byggnadsämnen.

Dessa myrors lefnadsvanor och byggnadssätt kan man ganska lätt iakttaga, emedan deras boningar äro så talrika i våra skogar, och vid deras utflyttningar har man godt tillfälle att gifva akt på dem huru de bygga och lefva. De hålla sig mest i skogarna och särdeles i barrskogar, der de uppföra stackar, som likna trubbiga käglor. De största finnas oftast i tjockaste skogen. Om myrorerna få tillfälle att anlägga sin stack mellan tvenne träd, som stå nära hvarandra, och kunna begagna dessa till stöd för sin byggnad, uppresa de den ofta till en höjd af två alnar. Annars äro de blott omkring en aln höga och obetydligt spetsiga, isynnerhet i grannskapet af bebodda trakter, hvarest de oftare oroas af menniskor. Deras stackar äro sammansatta af ganska olikartade ämnen, som ligga om hvarandra, och bestå vanligen af större och mindre stycken af grenar, blad och barr, för öfrigt knoppar af allehanda träd, utväxter på löf, isynnerhet på bok-löf, små stenar, kärnor, och nästan alltid finnes der små runda kåd-stycken. Denna kåda, som träffas i myrstackarne, kallas myrkåda.

Myrorerna äro alltid sysselsatte att sammanbära sådant, som tjänar till uppföran-

det af deras boning eller till föda. Man måste beundra deras flit och ansträngning, då man ofta ser en myra komma släpande med ett trädstycke, som är dubbelt så stort och tungt som hon själf. Men de förstå sig på, liksom hvarje öfvad arbetare, att dervid begagna sig af många handgrepp. Då de träffa saker, som de ej genast kunna sönderbita, hjälpas flera åt att bära bort dem. Två eller tre kunna bortsläpa en liten ormunge. Löfmaskar verkbara de ganska fort. För att lättare verkställa sitt arbete anlägga de egna väl upparbetade vägar, som de rensa från allt gräs och som föra till alla trakter af skogen, äfvensom till de fält och träd, som de bruka besöka. De, som gå bort från myrstacken, hafva egna vägar, och de, som återvända med bördor, hafva andra. På dessa vägar vägar ingen främmande myra visa sig; men då de ej äro på dessa, gå de hvarandra fredligt ur vägen. Om främmande djur våga sig till deras stackar, så angripa myrorna dem. Alla mjuka delar på en råtta, ödla eller dylika små djur afgnaga de inom kort tid: man behöfver blott lägga ett sådant litet djur i en låda med hål på uti en myrstack, så får man snart dess benrangel. Det är derföre så mycket förunderligare att några djur få ostörda lefva uti stackarne. Larfver och skalbaggar finnas nästan i hvar stack.

Det berättas att vissa myrarter gifvas, som ej förrätta något arbete själfva, utan röfva arbetsmyror af andra slag, hvilka de tvinga att arbeta åt sig. Dessa slags myror kallas röfvaremyror, och de som förrätta arbetena åt dem, äro liksom deras slafvar. Dessa röfvaremyror anställa vanligen sina ströftåg på eftermiddagarne vid vackert väder. De känna väl till stackarne, som de bruka röfva, och dessa öfverfalla de så hastigt, att de anfallne icke kunna tänka på något motvärn. Röfvarne intränga på alla sidor i den anfallna stacken och utkomma åter efter några minuter med hvar sin larf eller puppa af arbetsmyrorna emellan käkarne och skynda tillbaka med dessa till sin egen stack. De röfva aldrig hann- eller hon-larfver eller fullväxta myror, utan blott puppor

af arbetsmyror, hvilka de sedan låta utveckla sig i deras egen stack, der dessa nykomlingar måste besörja arbetet såsom det vore deras eget samhälle. Röfvaremyrorna deremot äro overksamme och sköta blott sina plundringar samt gå icke ur stacken utom i mycket vackert väder.

Myrans flit är så stor att den blifvit ett ordspråk: den har varit beundrad i alla tider, och myran blir alltid anfordrad som det största föredöme af ordning, flit och snygghet. Då man sprider ut en myrstack, släpa de den åter tillsammans på en dag, om han ej är alltför stor, och börja genast dermed under själfva förstoringen. De äro mycket modiga, och om de komma åt, så anfalla de genast angriparen och hämnas på honom genom sitt bett. Angripes stacken, söka de försvara sig derigenom att de spruta ut sin syra mot angriparen och det med den kraft att det mot solen ser ut som ett fint regn. Håller man flata handen deröfver eller slår på myrstacken, så inbiter sig en stickande lukt af denna syra: träffar den sårande ställen, så svider det starkt.

Man har anfört att stundom tvenne stackar, som ligga nära hvarandra, blifva fiender. Följden deraf blir krig. De mötas på vägen midt emellan stackarne och drabba ordentligt tillsammans. Här och der ser man två och två i strid med hvarandra, och de öfriga söka äfven komma ihop; somliga bortsläpa fångar. Slagfältet betäckes af döda, hvilka utdunsta en skarp och syrlig lukt. Mot natten återvänder hvarje parti till sin stack, men redan före morgonrodnaden förnyas slagtingen med fördubbladt raseri. Det märkvärdigaste är att de vanliga arbetena i båda stackarne icke afbrytas, utan vägarne äro betäckta af lika många myror som annars, liksom intet ovanligt förefölle. Uppå den sidan af stacken, som ligger mot striden, ser man blott att en mängd myror tåga ut till strid och andra komma dit med fångar. Om en häftig regn-skur infaller under denna strid, så stannar bataljen af och förnyas icke vidare.

Myrorna likna bien uti den stora utbildningen af deras sinnen och uti skarp

instinkt eller naturdrift. Det tyckes sålunda att, när myrorna vilja meddela hvarandra något, detta sker genom vidrörandet af hvarandra med de rörliga spröten. Detta synes vara deras språk, och härigenom liksom underrätta de hvarandra om en fara hotar, om ett arbete, som bör företagas, eller om de hittat på något byte, o. s. v. De hafva alltid sina spröt utsträckta framför sig och trefva med dem samt ersätta genom dessa lukt och hörsel, för hvilka de troligen icke hafva några andra verktyg. På sina vandringar gå myrorna aldrig vilse. Om man med fingret drager en fåra tvärs öfver deras väg, så studsas de visserligen liksom de träffat på något obekant, men dock förlora de icke riktningen till sin boning; till och med om man gör en fåra, som är flera tum djup, omkring deras boning, hitta de likväl på medel att komma öfver, och ehuru de här icke vägledas af den lukt, som vanligen är egen på deras vägar, låta de icke förvilliga sig. Stundom göra de utvandringar till ganska aflägsna hus, och om de der träffa på några sötsaker, hvilka de särdeles tycka om, så ser man snart hela hopar infinna sig för att deltaga uti rofvet.

Man har allmänt trott att myrorna samla stora förråder för vintern, men detta är alldeles ogrundadt, så mycket mer som myrorna under den kallaste årstiden ligga hvarfals på hvarandra för att underhålla den nödiga värman och äro då uti en slags dvala. De hänga dervid tillsammans liksom bien, då man ser dem svälla under flustret. De frön, kådstycken och trädknoppar, som man finner i stacken, äro icke ämnade till föda utan till andra behofver. Hvarken ägg, larfver eller hannar finnas i myrstackarne under vintern, men väl understundom puppor.

I somliga slags myrors boningar träffas en bladlus-art, som gifver ifrån sig en söt väska, kallad honingsdagg, hvaraf myrorna leva under den kulna årstiden, innan de falla uti den egentliga dvalan. Om sommaren uppsöka myrorna bladlösen, af hvilka de äfven då få honingsdagg. Dessa små kräk äro mycket lata, och på

de blad, som de kommit, blifva de sittande. Myrorna uppsöka dem och stöta på dem med sina spröt, då de sila ut små söta droppar, hvilka myrorna straxt förtära. Denna söta saft kallas äfven "myrmanna".

Myrorna hafva, liksom bien och andra insekter, många fiender, isynnerhet fåglar och ibland dem framför allt hackspettarne samt särdeles gröngölingen, hvilken till och med om vintern upphackar stackarne och uppäter myrorna. Ibland förtär han så många att han luktar myrsyra, om man öppnar honom. Men största förödelsen anställa likväl människorna, som dels insamla dem till apoteken, dels begagna dem till myrbad eller till ättika.

Myran lefver tre à fyra år

S—n.

Skildring ur Folklifvet.

(Forts. och slut från föreg. nummer.)

Johanna förskräcktes, ty ifrån detta håll hade hon allt att frukta. Snart fattade hon mod. Jag skall gå till hans nåd, sade hon. Han skall ej för några R:drs skull förfara så grymt emot oss.

Inspektoren log. Gå blott, sade han, det skall föga gagna dig. Baron är ej vidare er fordringsegare, utan jag är det. Jag har köpt skuldsedeln; ni skall ej allenast betala räntan, utan äfven kapitalet, och det inom åtta dagar.

Nu sönk modet på den stackars frun. Hon föll den hårda mannen tillfota och bad om barmhertighet.

Pah, sade han, har du varit barmhertig emot mig. Gif efter, och jag skall blifva beskedlig. Ditt öde ligger i din hand, du har blott att välja. Men välj med eftertanka. Tänk bara, att om jag yrkar på min rättmätiga fordran, så går ni ifrån gård och grund. I dessa tider få ni ingenting derför. Köpsumman betäcker ej hälften af min fordran. Då går din man i häkte, och du kan gå att tigga och sofva under bar himmel på hö. Annars om . . . du förstår mig. Jag gifver efter räntorna, och kapitalet, det må stå tills bättre tider. Så står saken; öfverlägg nu hvad som är att göra.

Blek och darrande stod Johanna upp. Ni är en usling, sade hon med halfqväfd röst, och utan att kasta en blick på honom, lemnade hon rummet. Utkommen kunde hon ej återhålla sina tårar. Hon gret och vred händerna.

Den stackars hustrun! Det svåraste, det hårdaste, det mest förödmjukande skulle hon med glädje hafva uthärdat för sin man och sina barn, lifvet till och med skulle hon uppoffrat för dem; men att sälja sin kärlek, sin tro, sin ära — derföre ryste hennes hjerta, det kunde hon ej. Men hvad kunde, hvad skulle ske! Hon visste sig intet råd, i dyster förstumning förlföto hennes timmar. Hennes man i bysättningshäkte. Hennes barn utvräktade på gatan. Huru förskräckligt! Och dock tviflade hon ej, att inspektoren skulle hålla sin ed, att han till det yttersta skulle förfölja henne. Slutligen gick hon hem och berättade allt för sin man. Carl ryckte på axlarna. Vi äro i Guds hand, kära hustru, sade han med fattning. Gud skall hjälpa oss, och kanske är det blott hotelse af inspektoren.

De vacklade mellan fruktan och hopp. Den förfärliga dagen kom, och inspektoren hade ej blott hotat. Hvad han sagt skedde ganska riktigt. Den knappast tillfrisknade arme Carl måste in på bysättning. Johanna och barnen vräktes ut på gatan. Det högsta elände var för handen.

Inspektoren triumferade. Ännu några dagar, tänkte han, och hon skall komma, hon är min.

Han kände ej en dygdig qvinnas hjerta. I början nedtyngdes Johanna under ödets hårda slag, men i en älskande qvinnas själ ligger en kraft, som ej sjelfva olyckan förmår böja. Den väcker och stålsätter den. Johanna sökte hjälp hos alla, ingen ville hjälpa henne. Tiderna voro för svåra.

Godt, sade hon till sig sjelf, finner jag här intet bistånd, så skall jag söka det annorstädes, hos den, som blott behöfver säga ett ord för att rädda. Må de taga allt; mina barns fader skola de lemna. Vål är vägen lång, men slutligen skall jag väl hinna fram.

Hon tog sina barn vid handen, gick till sitt hem och lemnade de sina åt mormo- derns beskydd.

— Och hvad vill du göra, frågade denna sin dotter.

Jag går till konungen, svarade hon enkelt. Konungen är rik och mäktig; han kan hjälpa, och han skall göra det, ty han företräder Guds ställe på jorden, och Gud är nådig och god.

Gumman förskräcktes och afrådade det, men Johanna blef fast i sin föresats. Jag vet, sade hon, att det är långt dit och att jag måste tigga mig fram från den ena orten till den andra och kanske utstå många svårigheter; men jag lider för min man, och då jag tänker på honom, som oskyldigt försmäktar i fängelset, så blifver mig allting lätt. Efter mig sjelf frågar jag ej.

Gå då, min dotter, sade modren. Jag ser väl att kärleken drifver dig; kärleken skall ock stödja dig. Tag min välsignelse med på vägen.

Johanna gick. Penningar och penningvärde hade hon ej, men en trogen qvinnas uppoffrande hjerta, det hade hon, och dertill kraft, mod och förtroende. Regnet gjorde henne genomvåt, solen brände henne, hennes fötter finga sår af den långa resan, men hon tänkte på sin maka och klagade ej. Hon led hunger och törst, hon tiggde, hon afvisades ofta och snästes, men hon tänkte på den, för hvars skull hon fördrog det. Om natten var ofta jorden hennes läger och den molndigra himmelen hennes tak; men hon sof en ljuf sömn, ty hon drömde om sin man och drömde att han var fri och lycklig. Hvad bekymrade henne alla hennes besvärigheter, alla försakelser! Hon tänkte på sin man och huru han skulle älska henne, om han erfor, hvad hon gjort, utstått och lidit för honom.

Så gick hon vidare, mången lång dag, tills hon slutligen stod framför det stolta slott, som beboddes af konungen. Nu andades hon fritt, och utan fruktan för de guldgalonerade tjenarne steg hon modigt på och frågade efter konungen.

— Konungen är ej hemma, och om han det vore, träffar man honom ej så lätt.

— Ack, jag skall tala med honom, svarade Johanna. Säg mig hvar är han.

— Fem mil härifrån, på lustslottet

— Godt, jag tackar er, jag skall gå dit, sade Johanna och gick.

Hufvudstadens prakt och herrlighet tilldrog sig af henne ej en enda blick. Hon såg blott bilden af sin man, som försmäktade i fängelset. Den dref henne vidare. Följande dagen uppnådde hon lustslottet och ville gå in. Men man uppehöll henne, man visade henne tillbaka; det var ej så lätt att intränga till herrskaren. Hon bad, hon gret, hon vred händerna; det hjälpte ej. En gammal gråhårig tjenare hade medlidande med henne. Gå in i trädgården; kanske går kungen dit att spatsera, då kan du tala med honom. Men tig med mitt råd, hör du det.

Johanna nickade och gick med en tacksam blick. Hon vek ej utur trädgården tills natten inbröt. Då först aflägsnade hon sig för att återkomma följande dagen. Så flera dagar efter hvarandra. Konungen kom ej — blott en ståtlig herre, som gjorde näpna slag i en allée och så gick sin väg till slottet. Johanna försökte flera gånger att dit inkomma — men alltid förgäfves, och den gamle medlidsamme tjenaren såg hon ej vidare. Hon gret många bittra tårar, men lät ändock ej modet falla. Hon var fast besluten att ej gifva vika förr än konungen hört henne. Men konungen kom ej. Blott en gång såg hon honom på afstånd i en praktig guldblixtrande uniform och hög fjäderhatt; men då steg han hastigt i vagnen och for derifrån. I trädgården visade han sig ej.

Johanna tänkte, jag skall vända mig till herren i öfverrocken. Han bor i slottet, och kanske, om han är beskedlig, för han mig till konungen.

Modigt gick hon till herren, då han kom igen och spatserade upp och ned i en allée. Hon tilltalade honom ej, ty han såg ganska förnäm ut, men hon ställde sig i hans väg, så att han måste observera henne. Han måste väl då fråga, hvad hon ville, tyckte hon.

Och så hände ock. Herren såg henne

och frågade, hvad vill ni här, goda qvinnor?

— Tala med konungen, svarade Johanna, och såg med bedjande blick och hopknäppta händer honom i ansigtet. Ni bor i slottet; ack om ni ville, skulle det för er ej vara svårt att föra mig till konungen.

— Till konungen, sade han halfhögt, och hvad vill du honom?

— Hjelp, räddning, förbarmande, sade Johanna. Konungen regerar i Guds ställe på jorden, och då är han visst nådig och barmhertig.

— Underligt, sade herren, lät höra hvad du åstundar; kanske kunna vi se till.

Johanna berättade enkelt och ärligt. Herren blef allt uppmärksammare.

— Du älskar således din man mycket.

— Ja, mer än mitt lif, svarade Johanna.

— Goda qvinna, sade herren och såg på henne med glad rörelse. En qvinna efter Salomons hjerta! Godt, godt, med konungen skall du ej vidare tala; vänta emellertid ett ögonblick här, du skall höra af mig.

Han kastade på Johanna en blick af godhet och aflägsnade sig sedan hastigt. Ej långt derefter kom en tjenare med en stor förseglad skrifvelse. Han frågade efter Johannas namn, lemnade henne paketet, sägande: när ni kommer hem skall ni öppna det. Er man skall då blifva fri.

Johanna var utom sig af hänryckning. Fri, o Gud, ropade han. Jag går ännu ej; jag måste tacka den goda herren, som har talat för mig hos konungen.

— Hvilken herre, frågade tjenaren.

— Den som var i trädgården.

— Det var just konungen sjelf, sade tjenaren leende. Nå, ja, han vill ingen tacksamhet hafva.

Bestört sönk Johanna på sina knän. Må Gud välsigna honom, ropade hon med rördt hjerta. Mätte han alltid vara så lycklig, som han gjort mig i dag. Säg ni honom, kära herre, att vi alltid skola bedja för honom.

Slutligen gick hon. Natt och dag vandrade hon med den kostbara paketen på

hjärtat. Slutligen kom hon till sitt hem, omarmade sina barn, sin moder. Snart skall jag och omfatta honom, sade hon och bröt paketet. Fem bankosedlar, hvar och en på hundra R:dr föllo derutur, jemte en papperslapp, på hvilken stod skrifvet: den, hvilken en dygdig qvinna är beskärd, är mycket ädlare än de kostliga perlor. Sal. Ordspr. 31: 10.

Det har konungen skrifvit, den goda herren, utropade hon och tryckte papperet till sina läppar. Sedan skyndade hon bort att betala sin mans skulder, utverkade hans befrielse och med sina barn skyndade hon till häktet. Bommarne fränkastades, — Carl kom och Johanna flög i hans armar. Deras tårar flöto; de finga ej ord för sina känslor. Till och med den råe fångvaktaren, de skäggiga postknektarne rördes af uttrycket af deras himmelska salighet.

Carl förvånades, då han förnam hvad Johanna hade lidit för honom. En tår glänste i hans öga, då han tryckte till sitt högt klappande hjerta sin trogna, sin hjeltomodiga hustru.

— Ja, sade han med darrande röst, Gud välsigne och uppehålle dig, du dygdesamma qvinna.

Den ädle konungens skänk räckte till att försäkra dem deras bestånd. Den högsta lycka bar Johanna inom sig, ty Carl glömdo ej, hvilket hjerta han egde uti henne. Inspektoren undvek henne och gick utur hennes väg. Men Johanna hotade honom ej. Det var hans hårdhet, hans obarmhertighet, som hon hade att tacka för sin lycka, ehuru emot hans afsigt och vilja. Och föröfrigt, den lycklige känner ej till något hat. Johanna beklagade blott den elaka inspektoren.

Den seendes syner.

I mulnande öster vi varsna en syn: der kretsar en storm-örn i slingriga ringar med hungtande blick öfver vägen och skyn. Mot friden, som hvilat med nedfällda vingar, tvehöfdade spejaren spänner sin klo till rof i de dalar, der kämpar dock bo.

Från Nastrand han kommit — och dit står hans färd: bakom honom skymtar i dimmornas slöja

en slaf-hop med blodiga pikar och svärd, och mörkrets är fanan, som trälarne höja. Som "döde mäns" likfärd går tåget framåt med tystnad alltjemt i förrädiskt försåt.

Den synen vi sett — och den hägrar väl än; men bort skall den blekna. Vi frukte den föga! Treenig står Skandia, värnad af män, och mäter hvar blick i den listiges öga: med blottade klingan på segervan arm hon skyddar sin friska ungdomliga barm.

Ja, redo vi äro. Vårt heliga hopp vi grunde på endrägt i mangranna striden: gemensamma minnen oss högt mana opp att fälla det rofdjur, som lönmördar friden. Ty timman är slagen, och härropet går som blixten elektriskt kring sjudande vår . . .

Men än icke lågor och tårar och blod vår strids-väg fördystra. Nej . . . friden skall bära sitt ljusa banér för det manliga mod, som verkar med anden i sanning och ära. Så — utan att drömma i minnenas famn — för folken vi kämpa i framtidens namn!

Carlén.

Gamle och vidtbereste män veta omtala trenne riken, som ligga högt uppe i norden nära intill den trakt, der högsommar-solen ej vet af någon nedgång, och icke fjerran från den, der de halfårs-långa vinter-nätterna upplysas af ett sken, som icke är månens, icke heller stjernornas, men dock så starkt att invånarne vid det kunna förrätta sina vanliga göromål.

Det ena af dessa riken erbjuder en rik omvexling af sjöar, slätter, kullar, dalar och berg. Fattigt på guld, är det rikt på jern, och från tusende härdar slå flammorna upp mot himmelens skyar i den stilla, mörka natten.

Genom ett stort från norr till söder sig sträckande berg är det förenadt med ett annat rike, der fiskrika, men för seglaren farliga hafsvikar skjuta djupt in i landet; der fjäll med evig snö på sina hjessor höja sig upp öfver molnen; der fjällströmmar brusa, isbräden dåna och brummande björnar framvandra under de mörkgröna susande barrträdens skuggor.

Båda dessa landen tillsammans bildar en stor halfö, hvars vidsträckt kuster sköljas af Öster- och Vesterhafvets stormande böljor.

Skildt från dem endast genom ett smalt vatten, ligger det tredje riket, hvars invånarens "Vei till Roes og Magt" hafvet är. Såsom till större delen bestående af bok-bevuxna, herrliga och bördiga öar, liknar det en flotta af stora vikingaskepp, som gått till ankars utanför den närbelägna kusten.

Innebyggarna i alla tre rikena äro bröder af samma stam, hafva enahanda seder och trosbekännelse. Verlden är full af deras bedrifter, tidedöckerna af deras ära. Segerrike, hade de i fordna tider med förenade krafter underlagt sig en af stora öarne i vester, härjat det rika Välsklands kuster och sett sina banér svaja på murrarne af det aflägsna mäktiga Frankerlandets hufvudstad. Detta hade bort lära dem att alltid lefva endrägteliga tillsammans såsom bröder. Så har dock icke varit förhållandet. De hafva vändt sina vapen emot hvarandra inbördes; de hafva sköflat och bränt hvarandras blomstrandestäder; de hafva för hvarandra ödelagt hela landsträckor, de hafva bortfört hvarandras unge män och qvinnor i trældom och fångenskap. Fjällarne, dalarne, slätterna och vågen hafva i de inbördes förda förderfliga fejderna druckit deras tappres blod. En af deras helige siare har en gång om deras fordna och blifvande öden haft åtskilliga syner — otydliga och underbara, men dock värda att minnas.

Jag vill för kommande släkten med hans egna ord uppteckna desamma:

.

"Jag såg trenne folk af dem, som under himmelen bo. Deras tal var som sanden på hafsstranden, deras mod som de unga lejonens, deras makt oemotståndlig som stormvindens, när den framrusar i all sin vrede. Och det ena af dem bodde på kullar, i dalar och vid sjöar, det andra på fjäll och det tredje på öar.

Och dessa trenne folk voro bröder.

Då tänkte jag vid mig sjelf: Ho kan bestå för deras förenade krafter! De skola göra sig verlden underdånig, och de andra folken skola varda deras tjänare.

Men i det jag tänkte detta, hviskade en stämman i mitt öra: "Se!"

Och då jag hof upp mina ögon, såg jag de stora vattnen hvimla af deras snäckor, dalar och kullar betäckas af deras härars myckenhet.

Och alle styrde sin kosa åt en stor slätt östan till i det ena landet.

Då tänkte jag åter vid mig sjelf: Till hvilket stort företag skola de nu samlas? Hvem gäller nu det förfärliga besöket af alla dessa otaliga skaror?

Åter hviskade den hemliga stämman i mitt öra: "Se!"

Och då jag hof upp min ögon, såg jag skarorna dela sig i tvänne stora parter, och af deras ställning och rörelser förnam jag att de skulle örliga med hvarandra.

"Bröder mot bröder . . . Huru är detta möjligt?" frågade jag i min själs innersta.

Då fylldes luften af ett härskri och af ett gny sådant som när två stormvindar sammandrabba med hvarandra.

Och striden fortgick kring den vida slätten såsom en förhärjande eld: såsom en af ett starkt väder framdrifven eldsåga i torr ljunngbrann fejden på den af utgjutet blod slippriga heden.

Det var bröder, som sänkte mordstälten i hvarandras bröst! Det var fränder, som söndersleto hvarandra liksom öcknens tigrar!

Sjelfva qvinnorna deltog i strids-tumlet. Vildare rasar ej en Nubiens lejoninna, från hvilken man bortröfvat hennes späda ungar, än dessa förnekarinnor af sitt kön rusade fram i den brinnande striden.

Stor var korparnes glädje, ej ringa gamarnes fröjd öfver de tusende sinom tusende lik, som betäckte marken.

Det första stora brodermordet var fulländadt. Natt betäckte jorden och sorgens natt mina ögon öfver det myckna elände, som de skådat hade.

.

Och jag hade åter en syn. Sunnan ifrån kommo män i sida hvita kläder med oljoqvistar i sina händer och korssets tecken på sina bröst. De förkunnade fridens, försoningens och den broderliga kär-

lekens lära. Då gladdes jag i mitt sinne, ty ett stort ljus tycktes mig vara uppgånget öfver nordanlandena.

Men då jag såg närmare till, försvann snart min glädje. De hvita korsmännen sjönko i jorden och efterträddes af andra, som väl buro deras tecken och färger, men hvilkas hjertan voro uppfyllda med hat, egennyttan, afund och argan list.

Hvete var det säde, som de skulle utså i folkens hjertan, men i stället utsåde de de ogräs.

Och de bortkastade snart den hvita skinande drägten, omgjordade sina länder med svärd, byggde sig fasta borgar, samlade härar samt till- och afsatte konungar.

De aktade folken såsom agnar och furstarne som murket strå, när de ej ville befrämja deras egennyttiga afsigter.

Och de store och väldige i landena gjorde gemensam sak med dem för att undertrycka och plåga folken.

Under allt detta elände såg jag de tre brödralanden föra förhärjande fejder med hvarandra. Alla tre blödde ur djupa sår, och dock traktade de efter att gifva hvarandra banehugget. Ingendera insåg det onaturliga i att den ene brodrens hand skulle vara emot den andre.

Då hof en qvinna i purpurmantel och med en krona på huvudet upp sin röst och talade fridens ord.

Och folken lyssnade till hennes muntal. De stucko sina af kvinnors, gubbars och spenabarns blod fläckade svärd i skidorna, räckte hvarandra händerna till handslag och sade: „*Vi vilje lefva såsom bröder!*”

Och då de uttalade dessa ord, tycktes det mig som om fjällarnes snö hade glänst skärare, som om faltens grönska hade blifvit friskare, som om skogarnes bevingade skaror i gladare, lifligare toner hade uppstämt lofsånger till *hans* ära, herrskarens öfver verldarna.

En djup suck lättade mitt beklämda bröst, och det förekom mig som om alla lefvande varelser hade dragit en dylik suck och andades friare.

Ack, men min glädje varade icke län-

ge: den var som en solglint på en mörk regndiger höstdag, som en varm vårlig fläkt vid snögränsen, som det sista skenet af en störtande fyrbåk för seglaren i stormnatten.

Korsmän och män i lysande rustningar, åtföljde af vapendragare, som buro deras sköldemärken, foro omkring ibland folken och eggade dem till strid. De trätöfrön de utsåde, föllo icke på hälleberget: de gamla blodiga fejderna började ånyo.

Brinnande städer och byar om natten, nedtrampade tegar och likhöljda fält om dagen betecknade den väg, der härarne framgått.

Korparnes och gamarnes gästabudstid var åter kommen — deras glädje varade längre än siarens.

Bedröfvad intill döden öfver det myckna elände, jag såg, sökte jag att undandra mina ögon åsynen deraf och kom då att vända mina blickar mot solens uppgång.

Och se från *det* hållet framströmmade som en förhärjande vårfloed oräkneliga skaror af vilda män, hvilka utbredde sig öfver de länder, som det ena af brödralfolken egde östan om det stora vattnet.

Då gjorde detta folk fred med bröderna, samlade sina härar, drog ut och slog de vilda männen, som dristat nedsätta sig inom dess landamären.

Men med hvarje nederlag, som de vilde männen led, tycktes deras antal växa och deras krafter förökas.

Då drogo budbärare åstad till folket på öarne och sade: „Låtom oss sluta förbund med hvarandra mot de vilda skaror, som östan ifrån kommit och hota att förgöra oss!”

Men folket på fjällen och folket på öarne logo och svarade: „Oss galler icke deras anfall. Värjen j eder bäst j kunnen! Vi vilje ej för er skull göra något omak.”

Med detta svar drogo sändebuden till sitt land igen.

Men de vilde männen nedslogo sina bo-pålar i de länder, der de lidit så många nederlag, och slöto fred med sina fordna besegrare.

Mig tycktes det som om folket vid de många vattnen med detta freds-fördrag

hade underskrifvit sin dödsdom; och mina ögon höljdes för andra gången af sorgens nattliga mörker.

.

Och jag hade åter en syn, och se härar från fjällen och öarne stodo färdige att falla in på sina bröders område! Och jag trodde mig ånyo få se de fordna blodiga tilldragelserna och fejderna förnyade. Men ett helt annat skådespel visade sig för mina blickar och kom mig att falla tårar af glädje.

De till kamp på lif och död rustade skarorna sänkte sina vapen för hvarandra till en fridshelsning. Och den orkeslöse konungen öfver folket vid de många vattnen framträdde och utkorade å dess vägnar till sin son och efterträdare anföraren för de fiendtliga skarorna, en ättling af fjäll- och ö-folkens urgamla stam. Och de bistre krigarne, som skulle utgjuta hvarandras hjertblod, sjönko i stället i hvarandras armar och slöto med ord och handslag en evig vänskap inbördes.

Men den nyvalde thronföljaren drog hem med dem, som utkorat honom, och lofvade att blifva deras beskyddare.

Då tyckte jag åter att snön på fjälltopparne antog en skärare hvithet och att dalarnes grönska blef mera liflig och leende, ja det förekom mig som om den ö, från hvilken den unge fursten härstammade hade af vänliga vågor blifvit buren närmare intill den kust, som skulle blifva hans nya fädernesland.

Och folket vid de många vattnen jublade. Men folken på öarne och på fjällen hviskade sorgsne: „Det ädlaste hjerta, som ännu klappat inom våra landamären, hafven j beröfvat oss. Hvad kunnen j såsom ersättning bjuda oss tillbaka?„

Men när männen östan om det stora vattnet hörde huru älskad den unge fursten var af de trenne brödrafolken, fruktade de att desse skulle sluta ett förbund sinsemellan och att fursten en gång på sin hjessa skulle komma att bära alla tre landens gyllene kronor.

Jag såg snart den älskade fursten i spetsen för sina krigare störta ned af sin

stridshäst till jorden. Då han upptogs var han ett lik. På de svartblå vanställda anletsdragen trodde jag mig finna att ett våldsamt gift förkortat hans dagar.

Tre folk såg jag gråta vid hans bår. Vänskapsbanden dem emellan multnade med hans svepning i konungagrafven.

Och åter såg jag bröder väpna sig mot bröder, och åter blixtrade mordstål i händer, som aldrig borde hafva höjts mot andra än gemensamma fiender.

Länge varade dock ej denna syn. Folket på fjällen och folket vid de många vattnen nedlade sina vapen och slöto en evig fred med hvarandra. Äfven folket på öarne slöt fred; men den var icke såsom de andre brödernas hjertlig och otvungen.

.

Men jag hade åter en syn, som jag för kommande åldrar vill uppteckna.

Jag såg en stor skara af folk församlad uti ett af nordens herrliga tempel. Nästan uti midten af detsamma var en blomsterbeklädd upphöjning, och på den syntes en mängd ynglingar med blottade hufvuden. Vid foten af högaltaret, som bildade ena sidan af denna upphöjning, lågo en mängd friska lagerkransar och en stor fest syntes vara för handen att firas.

Midt i den glada väntande ynglingakretsen varseblef jag tvänne män, den ene ljuslockig och med äkta nordiska ansigtsdrag, den andre med korpsvarta lockar och ett sydländskt uttryck i de lifliga talande anletsdragen. Plötsligt fylldes de höga tempelhalvfen af en skön musik: mannen med de ljusa lockarne fattade en frisk lagerkrans och satte densamma, under trumpeters festliga skall och det högtidliga dundret af blixtrande jernrör, på den svartlockige främlingens hufvud. Af talet bland åskådarne förnam jag att det var folkets vid de många vattnen ypperste skald, hvilken på detta sätt åt den ypperste barden bland folket på öarne hembar en gärd af sina landsmäns beundran och hyllning.

„Detta är ett godt tidens tecken!„ tänkte jag vid mig sjelf, och snart hade

jag den glädjen att varseblifva flere sådana bevis på en tilltagande hjertlighet och vänskap mellan de bägge brödrafolken. Männer, de ypperste från alla tre rikena, gästade hos hvarandra för att utbyta tankar och idéer, för att allt fastare tilldraga det vänskapsband, som en gång folken emellan blifvit knutet. Festliga besök öfver bryggor, som isen slagit, och på rikt prydda snäckor såg jag det ena landets innebyggare aflägga hos det andras. Gåfvor och gengåfvor såg jag öka och befästa det vänskapliga förhållandet dem emellan.

Herrligast, betydelsefullast var dock ett tåg, som jag såg männens af öarne äldste söner göra till sönerna af männen i landet med de många vattnen. Hade jag förut i mina syner endast skådat jämmer och elände, så varseblef jag nu endast fröjd och trefnad på alla de orter, genom hvilka tåget framgick. Lifligast gaf sig den allmänna glädjen luft vid resans mål: staden på de stora minnenas slätt, staden vid det mångbesjungna sagoförtäljande vattnet. Känslor och tankar utbyttes, ord uttalades der på fädernas heliga grafvar, hvilka för kommande åldrar skola bära rika och välsignelsebringande frukter. Det var en hardt nära till sällhet gränsande njutning att se ättlingarne af de fordna dödsfienderna vandra arm i arm under de åldriga träden i offerlundan. Det var en syn värd hälften af en människas vanliga lifstid att skåda den högsinnade, frihetsandande, ädla täflan i kärlek till det gemensamma stora täderneslandet, hvilken rädde bland de unge.

Jag såg derpå öster ut och förmärkte i de vilda männens land en stor rörelse och oro. Inga härar sammandrogos; men fågelsnabba budbärare skyndade fram och åter i alla riktningar.

Och en af desse landade hos folket på öarne, och han bragte tidender med sig till detta folks konung.

"Se," sade han till konungen öfver öarne, "se ditt folk vill sluta ett förbund med sina fordna dödsfiender, med de blå

männen på de snöbetäckta fjällarne. Detta kan och vill min sjelfherrskare icke tillåta. J skullen genom ett sådant förbund blifva oss öfvermäktige. J skullen kunna stänga den stora farleden genom det skiljande vattnet för våra snäckor. J skullen, i förlitande på er förenade kraft, kunna sätta eder upp emot våra befallningar. Detta får ej och skall ej ske -- så är herrskarens öfver det stora och mäktiga Slaverlandets vilja."

Då log konungen öfver öarne, och hans män logo, och de af folket, som hade förnummit sändebudets röst, logo, men gingo tillika bort för att omtala det för sina landsmän och framleta sina vapen.

När sändebudet såg detta och förmärkte att han med hotelser ingenting förmådde uträtta, tog han sin tillflykt till list, talade och sade: »Se, jag ville blott pröfva ditt och dina mäns mod, o, konung! Jag finner att j ären värdige ett stort och mäktigt folks vänskap, och i min sjelfherrskares namn tillhjuder jag dig derföre densamma. För att visa dig att detta anbud är oskrymtadt och uppriktigt, vill han gifva din nära frände, honom, som efter dig en dag skall föra spiran öfver öarnes tappra folk, sin älskade dotter och för öfrigt bistå honom i alla de företag, som afse hans och min herrskares gemensamma nytta och ära."

Då gick konungen öfver öarne till råds med sina män; och *de* styrkte honom till att antaga det anbud, som fursten öfver slaverfolket genom sin utskickade lätit göra honom.

Och konungen öfver öarne följde sina mäns råd och slöt genom budskickningar och brefskap en evig vänskap med folket östan om det stora vattnet. Och de vilde männen i öster och deras herrskare jublade och fröjdade sig öfver deras lyckade anslag.

Men *folket* på öarne blygdes öfver det förbund, som deras konung ingått med de vilde männen, och knotade högt deröfver.

Och hvita blad, på hvilka en mängd svarta runor stodo tecknade, kringspriddes i landet, och genom dem uppmanades folket att hålla sig till sina bröder vid sjöarne och på fjällen, men icke sluta något förbund med de vilde östernmännen.

Då förgrymmade sig konungen öfver öarne i sin vrede, och han lät sönderslita runoskrifterne och kasta deras upphofsmän i fängelse. Men folket fortfor dock att hålla sig till sina bröder, som allt emellanåt gjorde besök hos sina själsförvandter, och det ville ej veta af de nya vänner, dem konungen ville påtruga det samma.

Ett djupt inrotadt missnöje herrskade öfverallt i landet. . . .

Och ett härskri hördes af upprorsmän, till hvilka sällade sig det talrika folk, som bor sunnan om öarna. Der vardt strid och örlig, men en strid under furstarnes banér, och det arma landet medtogs svårliga. Till sina bröder i olyckans dagar tågade då många af de unga ut från vattens och fjällarnes rike, ställde sig i förbundsvännernas leder, stredo manligen och blödde.

Bittert var att se denna strid emellan folk, som städse borde, äfven de, för gemensamt väl handla och vandla endrätteliga tillsammans i nordanlanden.

Der slöts dock fred efter fejden, den furstarne för sin del och vinning framkallat öfver folkens torftiga hyddor. . . .

Då såg jag långt in i de dagar, som ännu icke kommit. Jag såg plötsligt solen förmörkas liksom af en stor svart sky, och när jag skådade upp, såg jag en otalig mängd af örnar komma flygande östan ifrån och styra sin kosa åt öarne. Gnyet af deras vingslag var så starkt, att det liknade suset af en storm om hösten, när den framgår genom en aflöfvad skogslund.

Och de slogo ned på öarne, förhärjade sädesfälten och dödade all skogens djur: all djuren på marken blefvo af deras klor sönderslitne och sargade.

Då framskyndade ur de ljusgröna bokskogarne en stor skara unga lejon, och de kämpade en blodig kamp med örnarne; men desse blefvo dem öfvermäktige, ty deras antal var för stort.

Och jag tyckte mig finna att detta var ett bedräfligt och olycksbådande järstecken.

Men då hördes förfärliga rytanden ljuda genom stridsbullret, och se — öfver det skiljande vattnet summo andra lejon, hvilkas tal ingen räkna kunde, och de hastade de betryckte lejonerna till hjälp och undsättning.

Och för den förenade styrkan af öarnes, fjällarnes och det vattenrika landets lejon måste österns roffäglar duka under eller fly.

Och detta tycktes mig vara ett stort och glädjande tecken.

Men när roffägel-skaran höjde sig i luften och försvann, stannade en purpursky öfver det blodiga slagfältet, der tvänne utnötta konungakronor lågo trampade i stofet. Och på skyn satt en hvit skinnande gestalt af outsäglich skönhet med en treflatad eklöfskrans på det lockiga hufvudet. Öfver hans knän hvilade ett gyllene strängaspel. Och vid dess rena herrliga samljud qvad han följande sång:

“Med vaksam blick jag skådar ned på eder, J nordens folk, j tre, men ett likväl. Gemensam åttlängd upp till Oden leder, och samma bildning göt i er sin själ. Historiens minnen mer och mer förbrödras, och mörkrets spända nät af ljuset slits i tu. Den norra jordens folk förskräckte förr den södras — välan, du kämpaätt, låt österns häpna nu!

O, Svea, ensam förr i djerfva strider du drog, som riddaren, på äfventyr. Ack, det är slut! Nu är det andra tider, och fridens konst är furstarnes bestyr. Nu äfventyras mest i fredlig dvala: håll ögat vaket väl och handen på ditt svärd! Det gäller dig en dag. Vet: folken hållas fala — i czarernas palats det köpslås om en värld.

Du, gamle Nore, dina frihets-anor gå högt i tiden: det är adelskap. Bryt dig till välstånd nya segerbanor, ej mer ett rof i enväldsmaktens gap! Men yfs ej af din kraft. Ty vet att står du ensam, skall snart en hungrig örn slå ned på dina fjäll och stjåla bort ditt lif; men är din kraft gemensam med dina bröders, då stå trygga dina tjäll.

(Fortsättning.)